

Geçici Koruma Yönetmeliği Uyarınca Geçici Koruma Kararının Kapsamı, Alınması ve Sona Ermesi

Yrd. Doç. Dr. Sema ÇÖRTOĐLU KOCA*
Arş. Gör. F. Candan KAVŞAT**

ÖZET

Suriye’de, 2011 yılının Mart ayında, iç karışıklıkların başlamasından bu yana, günden güne artan sayıda Suriye Arap Cumhuriyeti (Suriye) vatan-daşı Türkiye’ye gelmiştir. Bugün Suriye’den kaçıp gelen kişilerin sayısının bir buçuk milyonu aştığı bilinmektedir. Bu kişilerin Türkiye’deki statüleri mevzuatımızdaki eksiklikler nedeniyle belirsizdi. Bu gelişmelerin sebep olduğu ihtiyaç karşısında 4.4.2013 tarihinde 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 91.maddesinin 2.fıkrası uyarınca ve Bakanlar Kurulu’nun 13.10.2014 tarihli kararıyla Geçici Koruma Yönetmeliği yayınlanmış ve mevzuatımızdaki büyük boşluk doldurulmuştur. Bu düzenlemeler ışığında ülkemiz bu kişileri “geçici koruma” statüsüne almıştır. Çalışmada, Geçici Koruma Yönetmeliği uyarınca alınacak geçici koruma kararının kapsamı, bu kararın alınması ve sona ermesine ilişkin olan hususlar, Türk hukukunun Avrupa Birliği Müktesebatına uyumlaştırılması hususu da dikkate alınarak, Avrupa Birliği Geçici Koruma Yönergesi ile önemli görülen hususlar bakımından karşılaştırılarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Geçici koruma, kitlesel akın, uluslararası koruma, Geçici Koruma Yönetmeliği, Avrupa Birliği Geçici Koruma Yönergesi.

---

* Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Devletler Özel Hukuku Öğretim Üyesi

** Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Devletler Özel Hukuku Araştırma Görevlisi

The Scope, Adoption and Termination of Temporary Protection Decision on Temporary Protection By-Law

ABSTRACT

The civil war, that broke out in Syria over three years ago, has led lots of Syrian citizens come to Turkey to seek asylum. Since there was no legislation on mass influx of displaced persons the legal status of these persons was undetermined. In regard to those incidents to be able to grant protection for those, on 22 October 2014 Temporary Protection By-Law published in Official Gazette. The new decree clearly defines the rights and obligations of foreign people in Turkey who were forced to leave their own country and are temporarily unable to return. The objective of this article is to analyze the regulations of this By-Law, in the light of European Union Temporary Protection Directive, as to its scope, adoption and termination of temporary protection.

Keywords: Temporary protection, mass influx, international protection, Temporary Protection By-Law, European Union Temporary Protection Directive.

Giriş

Kitlesel akın kavramı ile sınırlardan ani ve hızlı olarak büyük rakamlarla geçiş yapan davetsiz yabancılar ifade edilmektedir. Bu kişiler, kendi hayatlarına ve özgürlüklerine karşı ciddi tehlikelerden veya diğer tehditlerden kaçmaktadırlar¹. Geçici koruma ise, ülkelerinden kaçıp gelerek başka ülkelere sığınan kişilere kendi ülkelerine dönene kadar güvenlik ve statü sağlama yükümlülüğü getiren önemli bir mekanizmadır².

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'ne göre, kitlesel akın, hem devletlerin büyük ölçekte mülteci sayılarıyla karşılaşmaları aşamayı, hem de çok sayıda mülteci nüfusuna uzun süre ev sahipliği yaptığı durumları kapsamaktadır³. BMMYK'ne göre, kitlesel akının varlığı için sadece sayılara bakılarak bir değerlendirme yapılmamalı, kitlesel akının var olup olmadığı kabul eden ülkenin kaynaklarına göre belirlenmelidir. Bir sığınma akını ile karşı karşıya kalan devlet normal bireysel statü belirleme usullerini kullanabiliyor ise, kitlesel akının varlığından bahsedilemeyecektir⁴.

Geçici koruma, büyük ölçekte meydana gelen sığınma olaylarında acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimidir. Geçici korumanın amacı, ülkelerinden kaçıp gelen yabancıların acilen güvenli bir ortama erişimlerini sağlamak ve başta geri gönderilmeme ilkesi olmak üzere temel insan haklarını koruma altına almaktır⁵.

Geçici koruma mekanizmasının en etkili örneği 1990'lı yılların başında, Eski Yugoslavya'daki çatışmalardan kaçan insanları korumak için

---

1 VIBEKE EGGLI, A.: Mass Refugee Influx and The Limits of Public International Law, The Hague 2002, s. 23.

2 CASTILLO, M. A. / HATHAWAY, J. C.: "Temporary Protection", Reconciving International Refugee Law, edited by James C. Hathaway, The Hague 1997, s. 7.

3 ÇİÇEKLİ, B.: Yabancılar ve Mülteci Hukuku, Ankara 2014, s. 311 (Mülteci); UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES: "Mechanisms of International Cooperation To Share Responsibilities and Burdens In Mass Influx Situations", Global Consultations on International Protection, EC/GC/01/7, 19 February 2001, <<http://www.unhcr.org/3ae68f3cc.html>>, 11.12.2014.

4 ÇİÇEKLİ (Mülteci), s. 311; UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES: "Protection Of Refugees In Mass Influx Situations: Overall Protection Framework", Global Consultations on International Protection, EC/GC/01/4, 19 February 2001, <<http://www.unhcr.org/3ae68f3c24.html>> 11.12.2014.

5 ÇİÇEKLİ (Mülteci), s. 313.

bazı Avrupa Devletleri tarafından yapılan uygulamalardır⁶. Ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak üzere, Avrupa Birliği Konseyi tarafından 20 Temmuz 2001 tarihinde Avrupa Birliği Geçici Koruma Yönergesi⁷ kabul edilmiştir.

Geçici Koruma Yönergesi, üye devletlerin geçici koruma açısından yaptıkları düzenlemelerin, 1951 tarihli Mülteciler Sözleşmesinden ve Avrupa Topluluğuna Kuran Antlaşmadan kaynaklanan uluslararası yükümlülükleriyle uyumlu olması gerektiğini bildirmektedir. Yönergenin giriş bölümünün 10. maddesi uyarınca geçici koruma, Cenevre Sözleşmesine göre mülteci statüsünün tanınmasına engel olmamalıdır. Yönerge, Üye Devletler açısından sadece mülteci statüsünün belirlenmesi usullerini değil, ayrıca mülteciler için Sözleşme yükümlülüklerini de bildirmektedir⁸.

İngiltere, Avrupa Topluluğu Antlaşması'na ve Avrupa Birliği Antlaşması'na ekli İngiltere'nin ve İrlanda'nın konumu hakkındaki Protokol'ün 3. maddesi uyarınca 27 Eylül 2000 tarihinde gönderdiği bir mektupla bu Yönerge hükümlerine katılacağını bildirmiştir. İrlanda ve Danimarka ise, bu Yönergenin kabul edilmesinde yer almamışlardır. Bundan dolayı da Yönerge hükümleri bu iki ülkeyi bağlamayacaktır. İrlanda ve Danimarka, Ortak Sığınma Sistemi'nin dışında kalmayı tercih etmişlerdir⁹. Geçici Koruma Yönergesi, şu ana kadar hiç devreye sokulmamıştır.

---

6 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ: "Avrupa Birliğinde Geçici Koruma", <http://www.goc.gov.tr/icerik3/avrupa-birliginde-gecici-koruma_409_558_1096>, 05.12.2014.

7 Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof, Official Journal of the European Communities 7.8.2001, <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:212:0012:0023:EN:PDF>>, 11.11.2014.

8 EDWARDS, A.: "Temporary Protection, Derogation and The 1951 Refugee Convention", Melbourne Journal of International Law, 2012, v. 13, s. 8, <<http://www.law.unimelb.edu.au/files/dmfile/01Edwards1.pdf>>, 12.12.2014.

9 ÖZCAN, M.: Avrupa Birliği Sığınma Hukuku Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı, Ankara 2005, s. 161.

Türkiye, uluslararası mülteci hukukunun iki temel metni olan 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'nde¹⁰ kabul ettiği "Avrupa'dan gelen mülteciler" sınırlamasını 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York Protokolü¹¹ ile tanınan bir hak olarak kabul ettiği için Avrupa'dan gelenlere mülteci olma hakkı tanırken "Avrupa" dışından gelenlere bu hakkı tanımamaktadır¹². Bu kişilere üçüncü ülkelere gidebilecekleri süre boyunca Türkiye'de kalmaları için sığınma hakkı vermektedir. Türkiye sınırlarına yapılacak toplu nüfus hareketleri sırasında izlenecek politikalar ulusal mevzuatımızdaki 14.9.1994 tarihli ve 94/6169 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte¹³ yer alsa da Türk mevzuatı güncel gelişmelere yanıt vermekten uzak bulunmaktaydı¹⁴. Ayrıca Türkiye'de bulunan Suriye vatandaşları için uygulamakta olan geçici koruma politikası mevzuatta yer bulmamaktaydı¹⁵. Bu süreçte 30.03.2012 tarihinde 62 sayılı "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge" İçişleri Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulmuştur. Daha sonra ise, ortaya çıkan bu ihtiyaçları gidermek amacıyla 4.4.2013

¹⁰ Resmi Gazete 5.09.1961-10898, <<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf&main=http://www.resmi-gazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf>>, 24.10.2014.

¹¹ <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/gocmen_raporu.pdf>, 24.10.2014.

¹² ÖZKAN, I.: Göç, İltica ve Sığınma Hukuku, Ankara 2013, s. 31 (Göç).

¹³ Resmi Gazete 30.11.1994-22127, <<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22127.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22127.pdf>>, 24.10. 2014. Değişiklik metni için bkz: Resmi Gazete 27.01.2006- 26062, <<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/01/20060127-2.htm>>, 24.10. 2014.

¹⁴ DİZMAN, A. O.: "Geçici Koruma Politikası ve Türkiye'ye Sığınan Suriyeliler", Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Ağustos 2012, s. 2, <www.tepav.org.tr>, 23.10.2014.

¹⁵ DİZMAN, s. 2.

tarihinde 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)¹⁶ kabul edilmiştir.

Geçici Koruma, 4.4.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun dördüncü bölümünde düzenlenmektedir. Kanunun 91.maddesinde geçici korumanın, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara sağlanabileceği düzenlenmiştir. Bu maddenin ikinci fıkrasında ise, bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir. Bakanlar Kurulu, 13.10.2014 tarihli kararıyla Geçici Koruma Yönetmeliğini¹⁷ yayınlamıştır. Yönetmelik, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun da yer alan geçici korumayı ayrıntılı bir biçimde düzenlemektedir. Geçici Koruma Yönetmeliği ile 14.9.1994 tarihli ve 94/6169 sayılı Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik yürürlükten kalkmıştır.

I.Geçici Korumanın Amacı ve Kapsamı

Geçici Koruma Yönetmeliği, mevzuatımızdaki büyük bir boşluğu doldurarak, kitlesel akın ile ülkemize gelip, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esaslarını kapsamlı olarak düzenlemektedir. Yönetmeliğin 1. maddesine göre, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 4.4.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91.maddesi

¹⁶ Resmi Gazete 11.04.2013-28615, <<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>>, 24.10. 2014.

¹⁷ Resmi Gazete 22.10.2014- 29153, <<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022.htm>>, 26.12. 2014.

çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları Geçici Koruma Yönetmeliği düzenlemektedir.

Kitlesel akın ve geçici koruma kavramları, Yönetmeliğin 3. maddesinde tanımlanmıştır. Kitlesel akın, aynı ülkeden veya coğrafi bölgeden kısa bir süre içerisinde ve yüksek sayılarda gerçekleşen ve söz konusu sayılar nedeniyle bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemlerinin usulen uygulanabilir olmadığı durumları ifade etmektedir (m. 3(j)). Geçici koruma ise, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma olarak tanımlanmıştır (m. 3(f)). Yönetmelikte yer alan geçici koruma tanımı, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91. maddesinde yer alan tanımla aynıdır, ancak Yönetmelikte yer alan geçici koruma tanımına "uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılar" ifadesi de eklenmiştir.

Avrupa Birliği'nin Geçici Koruma Yönergesinin 1. maddesinde Yönergenin amacı düzenlenmiştir. Bu yönergenin amacı menşe ülkelerine geri dönmeleri imkânsız olan üçüncü ülkelerden gelen yerinden edilmiş kişilerin kitlesel akını halinde geçici koruma ile ilgili minimum standartları tesis etmek ve Üye devletlerin bu kişilerin kabul edilmeleri ve bakımlarının üstlenilmesinden doğan sonuçlarını birlikte üstlenecekleri bir işbirliği dengesini teşvik etmektir.

Yönergede öngörülen geçici koruma sisteminin Avrupa sığınma düzenlemelerini tamamlayan ve olağanüstü koşullarda kullanılacak tek bir düzenleyici mekanizma sağlamayı hedeflediği söylenebilir. Yönergede kitlesel akın ve olaylarında uygulanacak asgari standartlar düzenlendiğinden, Üye Devletlerin uluslararası koruma talep eden kişilerin lehine olacak muameleleri yapabilmelerine engel bulunmamaktadır¹⁸.

---

¹⁸ ÇİÇEKLİ(Mülteci), s. 317.

Yönergede, geçici korumanın uygulanması gereken haller, yerinden edilmiş kişilerin¹⁹ yakın zamanda kitlesel bir akın oluşturacağı halleri de içine alacak şekilde genişletilmiştir. Üye devletler, geçici koruma tedbirini, sadece bir kitlesel akının ortaya çıkması olasılığına dayanarak kitlesel akın oluşmadan önce uygulamaya karar verebilirler. Bu durum acil durumlara bir tepki tedbiri olarak tasarlanmış olan Yönergenin ruhuna aykırı olacağı için eleştirilmiştir²⁰. Zira geçici koruma mekanizması kitlesel sığınma akınları nedeniyle ortaya çıkan sorunun acil olarak giderilmesine yönelik bir çözüm mekanizmasıdır. Ancak ortada henüz bir kriz yok iken, acil durum mekanizmasının devreye sokulması, sığınmacıların başvurularının doğru araçlar ile incelenmesinin engellenmesi tehlikesini bünyesinde barındırmaktadır²¹. BMMYK, geçici korumanın tahmini kitlesel akın olasılığına göre değil, gerçek olaylarla sınırlı bir acil durum müdahalesi olarak kalması gerektiğini vurgulamaktadır²².

Geçici koruma, yerinden edilmiş kişiler ve kitlesel akın kavramları, Geçici Koruma Yönergesinin 2. maddesinde tanımlanmışlardır. Geçici koruma, menşe ülkelerine geri dönmeleri imkânsız olan, üçüncü ülkelerden gelen yerinden edilmiş kişilerin bir kitlesel sığınma ya da olması muhtemel bir kitlesel sığınma hallerinde, özellikle sığınma sisteminin bu sisteme hâle gelmeden etkili bir biçimde yürütülemez riski de söz konusuysa, bu koruma ile ilgili kişilerin ve koruma talep eden diğer kişilerin menfaatlerine ivedi ve geçici bir koruma sağlayan istisnai nitelikli bir süreci ifade etmektedir (m.2(a)). Yerinden edilmiş kişiler, menşe ülke ya da bölgelerini terk etmek ya da özellikle bir uluslararası kuruluşun sorumluluğu altında tahliye edilmek zorunda kalmış ve ülkede hüküm süren mevcut durum yüzünden güvenli ve kalıcı şartlara dönmeleri imkânsız olan, Cenevre Sözleşmesi'nin 1A maddesi ya da uluslararası koruma sağlayan diğer uluslararası ve ulusal düzenlemelerin kapsamına giren, özel-

---

¹⁹ Yerinden edilmiş kişiler, ülke içinde yerinden edilmiş kişilerdir. Buldukları ülke sınırları içerisinde çeşitli ekonomik, sosyal ve çevresel nedenlerle yer değiştirmek zorunda kalmışlardır. Yerinden edilme, insanların yaşadıkları yerden kendi hükümetleri veya vatandaşları tarafından zorla ve planlı bir şekilde koparılıp, göçe zorlanmalarıdır. Kendi topraklarını iradeleri dışında terk etmeye zorlanan ve komşu devlet ülkelerine göç edemeyen bu kişiler, ülkeleri içerisinde farklı bölgelere göç etmektedir: ÖZKAN (Göç), s. 125.

²⁰ ÖZKAN (Göç), s. 231.

²¹ ÖZKAN, s. 168.

²² ÖZKAN(Göç), s. 231.

likle; (i) o bölgede yaşanan şiddet ya da silahlı çatışmadan kaçan; (ii) düzenli ya da genel bir insan hakları ihlali riski altında bulunan üçüncü ülke vatandaşları ya da vatansız kişileri ifade etmektedir (m.2(c)). Kitlesele akın ise, belirli bir ülke yahut coğrafi bölgeden gelen, Avrupa Topluluğuna gelişlerinin hazırlıksız yahut örneğin bir insancıl yerleştirme²³ programı yoluyla olduğu gibi yardım almak suretiyle olup olmadığına bakılmaksızın, çok sayıda yerinden edilmiş kişinin Topluluğa gelmesi olarak tanımlanmıştır (m.2(d)).

Avrupa Birliği Yönergesi, sadece Avrupa'dan gelen kişiler için değil, ayrıca yerinden edilmiş kişilerin Avrupa'ya giriş yapmasına da izin vermektedir. Madde 2(d) uyarınca, Yönerge, çok sayıda insanın belirli bir ülkeden veya bölgeden kendiliğinden hareket ederek ya da yardımla tahliye edilerek Avrupa'ya girmesinde uygulanabilir. Madde 8(3)'e göre, devletler uygun kişilerin kendi ülkelerine girmesini örneğin, vize vererek kolaylaştırması gerekir²⁴.

II. Geçici Korumadan Yararlanacak Yabancılar

A. Genel İlkeler

Geçici korumadan yararlanabilecek yabancıların Türkiye'ye giriş yaparken kolluk kuvvetleri, valilikler, kaymakamlıklar veya diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından tespit edilmeleri veya makul bir süre içinde kendiliğinden yetkili birimlere kayıt yaptırmak üzere başvurmaları halinde, Türkiye'ye yasa dışı girişleri veya Türkiye'de yasa dışı bulunuşlarından dolayı idari para cezası uygulanmayacaktır. Yönetmeliğin 5.maddeesinde makul bir süreden ne anlaşılması gerektiği belirtilmemiştir. Kanımızca makul süreden kasit yabancıların Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde kendisi ve ailesi için asgari yaşam standartlarını sağladığı andan hemen sonrasındır. Bu kapsam dışında kalan yabancılar için geçerli bir nedenin bulunmaması halinde idari para cezası muafiyetinden yararlanmayacaktır. Fıkra yapmış olduğu düzenlemeyle idareye bir takdir hakkı tanımamıştır; fakat Yönetmelikte böyle bir düzenleme yer almasaydı ya-

²³ İnsancıl yerleştirme ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZKAN(Göç), s.374.

²⁴ ORCHARD, C. / CHATTY, D.: "High Time For Europe To Offer Temporary Protection To Refugees From Syria?", 2 October 2014, <<https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/cynthia-orchard-dawn-chatty/high-time-for-europe-to-offer-temporary-protection-to>, 18.01.2015.

bancının Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde Türk kanunlarının göstermediği bir şekilde girmesi ve bulunması nedeniyle kendisine idari²⁵ ve cezai²⁶ yaptırım uygulanacaktır.

Geçici korumadan yararlanabilecek yabancılar, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilmeyecektir. Bu husus Yönetmeliğin 6.maddesinde “Geri Gönderme Yasağı” başlığı altında düzenlenmiştir. Geri gönderme yasağı (*non-refoulement*) ilkesi devletlerin, mülteci veya sığınmacıyı ırkı, dini, vatandaşlığı, belirli bir sosyal gruba aidiyeti ve siyasi düşüncelerinden dolayı hayat ve hürriyetinin tehlikeye düşeceği ülkeye göndermeme yükümlülüğü olarak ifade edilen bir kavramdır²⁷. Geri gönderme yasağı Cenevre Konvansiyonu’nun 33.maddesinin 1.fıkrasında da düzenlenmiştir. Madde uyarınca

²⁵ YUKK “Sınır dışı etme kararı alınacaklar” başlıklı 54.maddesinin 1.fıkrasının h bendinde “Türkiye’ye yasal giriş ve Türkiye’den yasal çıkış hükümlerini ihlal eden” kişileri de saymaktadır. Dolayısıyla şayet söz konusu kişi YUKK m.55 uyarınca hakkında sınır dışı etme kararı alınamayacak bir yabancı değilse YUKK m.5 vd. hükümlerine aykırı olarak Türkiye Cumhuriyeti sınırlarından girmesi nedeniyle hakkında sınır dışı etme kararı alınacaktır. Sınır dışı etme işleminin uygulandığı halleri üç temel gruba ayıran *Dardağan Kibar*, söz konusu sınır dışı etme işlemi “Ülkeye giriş, ülkeden çıkış, ülke içinde ikamet ve çalışma izinleriyle ilgili mevzuat hükümlerine aykırı davranışların ve bunlarla irtibatlı usulsüzlüklerin yaptırımı olarak sınır dışı etme” kategorisinde değerlendirmektedir: DARDAĞAN KİBAR, E.: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısında ve Başlıca Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Yabancıların Sınır Dışı Edilmelerine İlişkin Kurallar: Bir Karşılaştırma Denemesi, Ankara Avrupa Çalışmalar Dergisi, Cilt 11, No:2 (2012), s.55; YUKK m.54’ün lafzından anlaşıldığı kadarıyla söz konusu kararın alınmasında idarenin takdir yetkisi bulunmamaktadır. Türkiye’ye yasal giriş ve yasal çıkış kurallarını ihlal eden yabancılar hakkında YUKK m.56 uyarınca Türkiye’yi terk etmeleri için herhangi bir süre tanınmayacak, bu kişiler YUKK m.57’deki prosedüre değil, acil prosedüre tabi olacaklardır. Böyle bir düzenleme sınır dışı etme prosedüründe olağan yol olarak düzenlenmiş olan Türkiye’yi terke davet prosedürünü işlevsiz hale getirecektir: DARDAĞAN KİBAR, s. 67.

²⁶ Burada bahsedilen TCK anlamında ceza değil, idari para cezasıdır. Nitekim YUKK m.102 (1) (a)’ya göre, Kanunun 5.maddesine aykırı şekilde, Türkiye’ye yasa dışı giren veya Türkiye’yi yasa dışı yollarla terk eden ya da buna teşebbüs eden yabancılar hakkında 2000 TL idari para cezası uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

²⁷ LAUTERPACHT, E./ BETHLEHEM, D.: Part 2: The scope and the content of the principle of non-refoulement: Refugee Protection in International Law, Feller E./Türk, V./Nicholson F.(eds.), UNHCR 2003, s.89’dan aktaran; EKŞİ, N.: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, İstanbul 2014, s.131.

hiçbir âkit devlet mülteciyi, dini, vatandaşlığı, belirli bir sosyal gruba aidiyeti ve siyasi düşüncelerinden dolayı hayat ve hürriyetinin tehlikeye düşeceği ülkelerin sınırlarına her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir²⁸. Sözleşme aynı maddenin ikinci fıkrasında geri gönderme yasağının istisnalarına yer vermiş ve mültecinin ulusal güvenliği²⁹ yahut kamu güvenliğini³⁰ tehlikeye düşürmesi konusunda ciddi emareler bulunması halinde bu mültecinin geri gönderme yasağına tabi olduğunu ifade ederek söz konusu yasağı mutlak olarak kabul etmemiştir³¹. Geri gönderme yasağının uygulanmayacağı haller istisnai olarak nitelendirildiğinden söz konusu haller dar yorumlanmalıdır³². Kitlesel akın durumlarında geri gönderme yasağının devreye girip girmeyeceği sorunu doktrinde tartışılmıştır. Bu sorun bakımından öncelikle kitlesel akın hallerinde söz konusu talebin reddedilmesinin kitlesel akının devletlere getirdiği yük nedeniyle haklı görülebileceği savunulmuştur³³. Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Uluslararası insan hakları hukukunda asıl olan devletin sorumsuzluk hallerinin belirlenmesi değil, sığınma talebinde bulunanların haklarının en geniş kapsamda korunabilmesidir³⁴. Bu sorunla ilgili olarak ortaya çıkan bir diğer mesele de geri gönderme yasağına ria-

²⁸ Geri gönderme yasağının bazı istisnaları ile bir örf adet kuralı olup olmadığı yahut *ius cogens* kuralı sayılıp sayılmayacağına ilişkin olarak bkz. UZUN, E.: "Geri Gönderme İlkesinin (*Non-Refoulement*) Uluslararası Hukuktaki Konumu Üzerine Bir Değerlendirme", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 8, Sayı 30 (2012), s.17 vd.

²⁹ "...Bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması konusunda ciddi sebepleri mevcut olan..."

³⁰ "...veya özellikle önemli bir suçtan dolayı kesinleşmiş bir mahkeme kararı ile mahkûm olduğu için bulunduğu ülke açısından tehlike teşkil eden mülteci..."

³¹ Geri gönderme yasağının yer aldığı diğer uluslararası düzenlemeler için bkz. EKŞİ, 132-134; AİHS bakımından yapılan bir değerlendirme için bkz. TANERİ, G.: *Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilmeme (Non-Refoulement) İlkesi*, Konya 2012, s. 244 vd. (Doktora Tezi).

³² İstisnaların dar yorumlanması hususunu hukukun genel ilkesi olarak kabul edilmeli ve yalnız genel bir yorum kuralı olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle dar yorumlama her somut olay bakımından ayrı ayrı değerlendirmeye tabi tutulmalı ve dar yorumlamanın hangi gerekçelerle kabul edildiği ya da edilmediği gerekçeleri ile birlikte ortaya konulmalıdır: YONGALIK, A.: "İstisnalar Dar Yorumlanır Kuralı ve Değerlendirmesi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 60 (1), 2011, s. 14.

³³ TOKUZLU, L.B.: "Non-refoulement Principle in a Changing European Legal Environment with Particular Emphasis on Turkey, A Candidate Country at the External Borders of the EU", (Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Avrupa Topuluğu Enstitüsü, 2006), s. 72-76'dan aktaran; UZUN, s.36.

³⁴ UZUN, s.30.

yet eden devletlerin sınırlarından geçen yabancılara asgari düzeyde yaşam koşulu sağlaması dışında herhangi bir yükümlülük altında bulunmadıkları düşüncesidir. Bu durum ilkesel olarak olumsuz yorumlanmamalı, devlet mümkün olduğunca kitlesel akın ile sınırlara gelen bu kişilere uluslararası insan hakları hukuku çerçevesinde gerekli yardımları sağlamalıdır.

Doktrinde ağırlıklı olarak kabul edilen görüşe göre; kitlesel akın geri göndermeme yasağının istisnasını oluşturmamaktadır³⁵. Bu görüşü savunan yazarlardan bazıları kitlesel akın halinde geri gönderme yasağının uygulanmasının pratikte devletlere getirdiği yükten dolayı fiili olarak uygulanmasının zor olduğunu savunmaktadırlar³⁶. Kitlesel akın hallerinde doğabilecek sorunların önüne geçmek için iki çözüm önerilmiştir. Bunlardan ilki kitlesel akın halinde devletin katlanacağı yükü hafifletmek için uluslararası toplumun külfet paylaşımı yapması, ikincisi ise devletin kitlesel akın hallerinde sığınma taleplerini ilk aşamada olumlu karşılayarak sonradan mültecilik statüsü tanıma ya da gereklerinden yararlandırma ile bağlı olmayan ve geçici koruma olarak adlandırılan çözümdür³⁷.

Geçici Koruma Yönetmeliği uyarınca Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, yabancının Türkiye Cumhuriyeti'nden gönderilmesi gerektiği hallerde, söz konusu yabancı işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilmeyecek, bu yabancılar hakkında gerekli gördüğü idari tedbirleri alacaktır. Burada madde her ne kadar idareye takdir yetkisi veren bir düzenleme yapmış gibi görünse de; söz konusu insan hakları olduğu için idare fiilen gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Dolayısıyla idarenin bu noktada takdir hakkının bulunmadığını düşünmekteyiz. Yine burada bahsedilen ilkeler bu durumdaki yabancılara geçici koruma kapsamına alınma taleplerini engelleyici şekilde yorumlanamaz ve uygulanamaz. Bu kural geçici koruma kapsamına alınacak yabancılar hakkındaki 7.madde bakımından da geçerli olacaktır.

B.Yönetmelikte Yer Alan İlkeler

Geçici koruma sağlanabilecek yabancılara Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 7. maddesinde sayılmıştır. Geçici korumadan yararlanmak isteyen

³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. UZUN, s. 35, dn.11.

³⁶ UZUN, s. 35.

³⁷ UZUN, s. 35.

kişilerin üç şartı yerine getirmesi gerekmektedir. Bu şartlardan ilki, bu kişilerin ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen kişilerden olması gereklidir. İkinci olarak, bu kişilerin, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan olması gerekmektedir. Son olarak, bu kişilerin haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamamalıdır.

28.4.2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmayacaktır (Geçici madde 1).

Geçici koruma rejimi, kimlik belgeleri olmayanlar da dâhil, tüm Suriyeli sığınmacıları kapsamakla birlikte, Suriye'den gelen Filistinlileri ve Suriye'den gelen vatansızları da kapsamaktadır³⁸.

Geçici koruma, Bakanlar Kurulu tarafından aksi belirtilmedikçe, geçici koruma ilanının geçerliliğinden önce, geçici koruma ilanına esas teşkil eden olayların olduğu ülkeden veya bölgeden ülkemize gelmiş olanları kapsamamaktadır (m.7(2)). Ayrıca geçici koruma statüsüne sahip kişiler, uluslararası koruma statülerinden herhangi birini doğrudan elde etmiş sayılmayacaktır (m.7(3))³⁹.

³⁸ BİRLEŞMİŞ MİLLETLER MÜLTECİLER YÜKSEK KOMİSERLİĞİ: "Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler", <http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/faq_-turkish.pdf>, 7.11.2014.

³⁹ Yönetmelik m.7/3, m.16. Aynı husus AB Geçici Koruma Yönergenin 17-19.maddesinde de düzenlenmiştir. Yönergenin 17.maddesinin 1.fıkrasında geçici korumadan yararlanan kimsenin süre sınırlaması olmadan sığınma başvurusunda bulunabilmesinin Üye devletlerce sağlanması gerektiği belirtildikten sonra 2.fıkra geçici koruma devam ederken devam ettirilmeyen sığınma başvurusunun incelenmesinin koruma süresi bittikten sonra tamamlanacağını hükme bağlamıştır. Yönergenin 18.maddesi sığınma başvurusunun hangi devlet tarafından inceleneceğini belirtmiştir. 19.madde Üye devletlerin geçici koruma ile birlikte eş zamanlı olarak sığınmacı statüsünün de sağlamamalarını öngören bir düzenleme getirmiştir. 2.fıkra şayet Üye devlet tarafından sığınma başvurusu neticesinde sığınma statüsünün sağlanmamasına karar verilirse Yönergenin 28.maddesine hâle gelmemek şartı ile söz konusu kimsenin geçici korumadan yararlanmasına ya da yararlanmasının devam ettirilmesine karar verecektir. Yönerge ayrıca bünyesinde yer alan kuralların Üye devletlerin Avrupa

Yönetmelikte geçici korumadan kimlerin yararlanamayacağı madde 8'de sayılmıştır. Bu kişiler, daha önce geçici korumadan yararlanmış olsalar dahi aşağıdaki durumların varlığı söz konusu olursa, geçici koruma iptal edilir.

Geçici korumadan yararlanamayacak kişiler şunlardır:

a. Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 Protokolüyle değişik 28/7/1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin 1 inci maddesinin (F) fıkrasında belirtilen fiillerden suçlu olduğuna dair ciddi kanaat bulunanlar. Daha açık bir ifadeyle, barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlediğine, mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında ağır bir siyasi olmayan suç işlediğine, Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suçlu olduğuna dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişi hakkında geçici koruma uygulanmayacaktır.

b. Türkiye dışında hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenleri bulunanlar.

c. Sekizinci maddenin birinci fıkrasının(a) ve (b) bentlerinde belirtilen suç ya da fiillerin işlenmesine iştirak eden veya bu fiillerin işlenmesini tahrik edenler.

ç. Ülkesinde silahlı çatışmaya katılmış olduğu halde bu faaliyetlerini kalıcı olarak sonlandırmayanlar.

d. Terör eylemlerinde bulunduğu veya planladığı ya da bu eylemlere iştirak ettiği tespit edilenler.

e. Ciddi bir suçtan mahkûm olarak topluma karşı tehdit oluşturabileceği değerlendirilenler ile milli güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu değerlendirilenler.

Topluluğunu Kuran Antlaşma ve 1951 Cenevre Sözleşmesi gibi düzenlemelerin de dâhil olduğu uluslararası yükümlülükleri ile uyumlu kurallara yer vereceğini belirttikten sonra "Giriş" bölümünde geçici korumanın Cenevre Sözleşmesi kapsamında mülteci statüsünün tanınmasına halel getirmeyeceği ifade etmiştir (Giriş m.10). Tüm bu uyarılara rağmen Yönerge yalnız mülteci statüsünün belirlenmesi hususunun değil Cenevre Sözleşmesi ile taraflara getirilen, mülteci statüsünün sona ermesine ilişkin yükümlülükler de dâhil olmak üzere, yükümlülüklerin de askıya alınacağı hatta bazı durumlarda hiç uygulanmayacağı sistematığı üzerine kurulmuş bir düzenleme olmuştur: EDWARDS, s. 8.

f. Türkiye’de işlenmesi hâlinde hapis cezası verilmesini gerektiren suç veya suçları daha önce işleyen ve bu suçun cezasını çekmemek için menşe veya ikamet ülkesini terk edenler.

g. Uluslararası mahkemelerce hakkında insanlık suçu işlediğine dair karar verilmiş kişiler.

ğ. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun Dördüncü Kısım Yedinci Bölümünde yer alan suçlardan birini işleyenler. Bu suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluktur.

Geçici koruma kapsamına alınmayacak yabancılar hakkındaki kararlar bireysel olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından alınır ve ilgili yabancıya bildirilir (m. 8(2)). Bu kişilerin ülkelerine dönüşleri sağlanıncaya kadar, insani nedenlerle mevcut geçici barınma merkezlerinin özel bir bölümünde veya ayrı geçici barınma merkezinde ya da valiliklerce belirlenen yerlerde, Kanunda belirtilen idari gözetim kararı alınmaksızın da barındırılabilir. Bu yabancıların aile üyeleri, yani yabancıнын eşi, ergin olmayan çocuğu ve bağımlı ergin çocuğu, talep etmeleri halinde, aile üyelerinin geçici koruma durumlarına bakılmaksızın aynı yerde de barındırılabilir (m. 8(3)).Geçici koruma kapsamına alınmayan kişilerin ülkelerine geri dönüşleri sağlanıncaya kadar haklarında yapılacak tüm iş ve işlemlere ilişkin usul ve esaslar Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından belirlenecektir (m. 8(4)).Geçici barınma merkezi yönetimi, acil ihtiyaç durumlarında ya da kamu kurum ve kuruluşlarının talebi üzerine geçici koruma kapsamına alınmayan yabancıların geçici barınma merkezinden kısa süreli olarak ayrılmasına izin verebilecektir. Geçici barınma merkezi yönetimi tarafından gerekli görülen durumlarda, geçici barınma merkezinden kısa süreli olarak ayrılacak bu kişilere kolluk görevlilerinin eşlik etmesi talep edilebilir (m. 8(5)).

C. AB Yönergesi

Avrupa Birliği Geçici Koruma Yönergesinde kimlerin geçici korumadan yararlanabileceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Yönergenin 5.maddesinin 3.fıkrasına göre, Konsey geçici koruma kararı alırken geçici korumanın uygulanacağı belirli insan gruplarının tanımını içerecek şekilde bir karar alacaktır.

Yönergenin 28. maddesinde, Üye Devletlerin, geçici korumadan yararlandırmayacakları kişiler sayılmıştır. Üye Devletlerin kişileri geçici koruma dışında bırakması; o kişinin barışa karşı suç veya savaş suçu ya da insanlığa karşı suç işlemesi halinde ya da üye ülke dışında önceden siyasi

olmayan ciddi bir suç işlemesi, kişinin Birleşmiş Milletlerce kabul edilen amaç ve prensiplere aykırı davranması, kabul eden ülkenin güvenliği için tehdit teşkil etmesi veya kesinleşmiş bir kararla ciddi bir suçtan hüküm giymesi veya o toplum için tehlike teşkil etmesi halinde mümkündür⁴⁰.

III. Geçici Koruma Kararının Alınması

A. Yönetmeliğe Göre

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 9.maddesinin 1.fıkrasına göre geçici koruma kararı Bakanlar Kurulu tarafından İçişleri Bakanlığı'nın teklifi üzerine alınır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda düzenlenmiş olan uygulanacak geçici korumanın yöntemine yönelik usul ve esaslar Göç Politikaları Kurulu tarafından belirlenir. Kurul tarafından belirlenen söz konusu politikalar iş bölümüne göre devletin ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına bildirilerek uygulanır (m.9(2)).

Bakanlar Kurulu geçici koruma kararlarında yedi hususa yer verecektir. Bu hususlardan ilki geçici koruma kapsamına alınacakları belirlemektir (m.10(1)(a)). Burada dikkat edilmesi gereken nokta geçici koruma kapsamına alınmayacak yabancılar hakkındaki kararların Yönetmeliğin 8.maddesinin 2.fıkrasına göre Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından alınacağıdır. Buna göre geçici koruma kararı alacakları belirleme yetkisi Bakanlar Kurulu'na ait iken, geçici koruma kapsamına alınmayacak yabancıları tespit edecek ve bu kişiler hakkındaki bireysel kararları alacak idari mercii olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yetkili kılınmıştır. Bu konuda bir yetki paylaşımı yapıldığı görülmektedir. Bakanlar Kurulu geçici koruma kararının kapsamını belirlemede yetkili iken, bu kişilerin durumları araştırılarak kimlerin geçici korumanın kapsamına bireysel olarak girmeyeceğini belirleyecek olan makam ise Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'dür.

Bakanlar Kurulu'nun geçici koruma kararında yer vereceği ikinci husus geçici korumanın başlangıç tarihi ve gerekli gördüğü hallerde korumanın ne kadar süreceğidir. (Yön.m.10(1)(b)) Bu husus ile bağlantılı olan üçüncü husus da geçici korumanın ihtiyaç durumunda süresinin uzatılması ya da geçici koruma gereksiniminin ortadan kalkmasıyla sona ermesidir (m.10(1)(c)). Düzenlemede hangi koşulların sürenin uzatılmasını veya sona ermesini gerektireceği yer olmadığı için Bakanlar Kurulu'na bu konuda geniş bir takdir yetkisi verilmiştir. Geçici koruma kararı Bakanlar

---

⁴⁰ ÖZKAN (Göç), s. 227.

Kurulu'nun takdirine göre ülkenin belirli bölgeleri veya tamamı için alınabilir (m.10(1)(ç)). Söz konusu düzenlemenin Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir." hükmüne aykırı olduğu açıktır (Anayasa m.16). Anayasa'nın 23.maddesi uyarınca herkes yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir; ancak yabancılar bakımından söz konusu temel hak ve özgürlükler milletlerarası hukuka uygun olarak ve sadece kanunla sınırlanabilir. Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin 26.maddesi "Her Taraf Devlet, ülkesinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, genel olarak aynı koşullardaki yabancılar yönetmeliklerce sağlanan, toprakları üzerinde ikamet edeceği yeri seçme ve özgürce seyahat etme hakkını tanıyacaktı." ifadesiyle mültecilere seyahat etme özgürlüğünün tanınacağını açıkça belirtmiştir⁴¹. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin⁴² 4 No.lu Ek Protokolünün 2.maddesi uyarınca bir devlette usulüne uygun olarak bulunan herkes, orada serbestçe dolaşma ve yerleşim yerini seçebilme hakkına sahip olacaktır. Maddenin devamında yerleşme ve seyahat hürriyetinin ancak ulusal güvenlik, kamu düzeninin korunması, kamu emniyeti, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlık ve ahlakın yanında başkalarının özgürlüklerinin korunması, demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler olarak öngörülebileceğini hükme bağlamıştır. Madde aynı zamanda söz konusu sınırlamaların kanunla yapılması gerektiğini ifade

⁴¹ Mülteciler ve geçici korumadan yararlanan yabancılar ülkelerinden iradeleri dışında ayrılmak durumunda kalmış zor durumdaki kişilerdir. Durumlarındaki benzerlikler nedeniyle Cenevre Sözleşmesi'nde mülteciler için düzenlenmiş insanca yaşamayı sağlayan temel hakların ayrıca bir düzenleme olmadan geçici korumadan sağlanan yabancılar için de getirilmesi gerekir. Nitekim aynı husus Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Yönetim Kurulu kararlarında "Geçici korumadan yararlananların 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nün hükümleri gereğince mülteci niteliği taşıyan kişiler ve bu niteliği taşımayan kişiler olabileceğini ve Devletler ile BMMYK'nın geçici koruma sağlarken bu düzenlemelere göre mültecilere sağlanan korumayı azaltmaması gerektiği" ifade edilmiştir: No. 74 (XLV) -1994 Uluslararası Koruma Konulu Genel Kurul Kararı <www.unhcr.org.tr/uploads/root/excom.doc>, 12.12.2014; Cenevre Sözleşmesinin kapsamı dışında değerlendirilmiş olsa dahi tüm uluslararası koruma biçimlerinin Cenevre Sözleşmesi'nin tanımı, içeriği ve amacından kaynaklandığına, söz konusu koruma biçimlerinin bu hususlar ile ilişkili olduğuna ve Cenevre Sözleşmesi hükümleri ile karşılaştırılabileceğine ilişkin bkz. TES-SENİ, G.; "Massive Refugee Flows and Europe's Temporary Protection", EU Immigration and Asylum Law: Text and Commentary, Steve Peers and Nicola Rogers (eds.), Hollanda 2006, s.489 ve dn.9.

⁴² Avrupa Konseyi tarafından 1950 yılında kabul edilen metin 1953 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye ise sözleşmeye 1954 tarihinde 6366 sayılı kanunla katılmıştır (RG 19.03.2014-8662). Sözleşme metni için bkz.: <http://www.yargitay.gov.tr/abproje/belge/temelbelge/AIHS_Tr_A6format.pdf>, 10.12.2014.

etmiştir. Bunun yanı sıra koruma kararının yerleşme ve seyahat özgürlüğü noktasında yönetmelikle sınırlandırılması Anayasa'ya aykırıdır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 105.maddesinde Göç Politikaları Kurulu İçişleri Bakanı başkanlığında on farklı bakanlık müsteşarı ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı ve Göç İdaresi Genel Müdürü'nden oluşmasından ötürü Kurul tarafından alınabilecek ve takip edilebilecek hususları yine Bakanlar Kurulu belirleyecektir (m.10(1)(d)).

Bakanlar Kurulu, kamu düzeni, güvenliği, sağlığı veya milli güvenliği tehdit edebilecek şartların oluşması durumunda geçici koruma kapsamında ülkemize kabul işlemlerinin sınırlandırılması ve durdurulması ile ilgili hususları da göz önüne alacaktır.

Son olarak Yönetmelik, daha önce öngörülmemiş bir ihtiyaç karşısında Bakanlar Kurulu'na hareket alanı tanımak için Yönetmeliğin 10.maddesinin f fıkrasında "gerekli görülen diğer hususları" belirlemeye yetkili olduğuna dair bir hüküm getirmiştir.

Genel Müdürlük, Bakanlar Kurulu'nca geçici koruma kararı alındıktan sonra söz konusu korumadan yararlananlar hakkında verilecek bireysel kararları alacaktır (m.10(2)).

B. AB Yönergesine Göre

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 9.maddesinin karşılığı AB Geçici Koruma Yönergesinin 5.maddesinin ilk fıkrası olarak düşünülebilir. Söz konusu fıkra uyarınca yerinden edilmiş kişilerin kitlesel akınının varlığı⁴³

---

⁴³ Ülkelere ve şartlara göre değişiklik gösteren geçici koruma kavramı, çoğunlukla, sığınmacıların kitlesel akınlarına verilecek bir kısa dönem acil yardım cevabı olarak tanımlanır: EDWARDS, s.5; Kitlesel akının tanımı, sığınma söyleminde ortak bir felaket olarak yapılabildiğine dair bkz. ÖZKAN, Göç, s. 58; Geçici korumaya ilişkin Mülteci ve Sığınmacılara İlişkin Avrupa Komisyonu tarafından yapılan bir tanıma göre geçici koruma, yerinden edilmiş kişilerin kitlesel akınlarını kapsayan acil durum halleri boyunca sağlanan istisnai niteliğe sahip bir süreçtir. Bireysel mülteci statüsü tespiti söz konusu durumlarda ivedilikle uygulanabilmesi, mülteci statüsünden yararlanılabilmesi bakımından yapılacak kapsamlı ve adil bir değerlendirme için yeterli zaman ve kanıtın olmaması sebebiyle mümkün değildir. Böyle bir durumda mülteci statüsü tanımadan evvel kitlesel akın halinde gelen bu grupların tüm üyelerine ilişkin genel nitelikli bir korumanın sağlanması gerekebilecektir: EUROPEAN COUNCIL ON REFUGEES AND EXILES: "TemporaryProtection", <<http://www.ecre.org/component/content/article/41-protection-in-europe/81-temporary-protection.html>>, 01.12. 2014.

Komisyonun yahut Üye devletlerin teklifi üzerine Konsey tarafından nitelikli çoğunlukla alınacak bir karar ile oluşturur(m.5/1). Bir başka deyişle, AB Geçici Koruma Yönergesi uyarınca yerinden edilmiş kişiler bakımından geçici koruma kararının varlığının kabulü için komisyonun yahut üye devletlerin teklifiyle Konseyin nitelikli çoğunlukla alacağı karar gereklidir. Söz konusu maddeye göre geçici koruma kararı alınması sürecini başlatmaya yetkili Birlik organı Komisyon'dur. Komisyon re'sen yahut Komisyon tarafından incelenecek bir Üye devlet talebi üzerine karar alma sürecini başlatacaktır. Üye devletler doğrudan doğruya kitlesel akından etkilenecek olsalar bile karar alma sürecini başlatmak konusunda tek yetkili organın Komisyon olmasından ötürü Konsey'e teklifte bulunamazlar⁴⁴. Avrupa Parlamentosu, bu karar hususunda bilgilendirilecektir. Avrupa Parlamentosu'nun karar alma sürecinin bu evresine katılımı Yönerge tarafından öngörülmediğinden, söz konusu karar Konsey ve Komisyonun işbirliği ile alınacaktır⁴⁵. Avrupa Birliği Hukukunda yürütme fonksiyonunun Komisyon ve Konsey⁴⁶ tarafından yerine getirilmesi⁴⁷; Avrupa Parlamentosu'nun Komisyon üzerinde kontrol yetkisinin bulunması⁴⁸; bununla birlikte Yönerge bakımından alınmış olan geçici koruma kararları hususunda Avrupa Parlamentosu'nun bilgilendirilmesi(m.5/5) hususları dikkate alındığında Birliğin karar alma sürecine üst kurumlarını dâhil etmesi göze çarpmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği ise kararın alınması hususunda karar alma yetkisini yürütmenin tekeline vermiştir.

---

⁴⁴ ARENAS, N.: "The Concept of 'Mass Influx of Displaced Persons' in the European Directive Establishing the Temporary Protection System", *European Journal of Migration and Law*, Vol.7 (2005), s.447.

⁴⁵ ARENAS, s. 447.

⁴⁶ Burada bahsi geçen konsey "Bakanlar Konseyi" olarak ifade edilen, 1993 yılında aldığı bir kararla kendi adının Avrupa Birliği Konseyi olarak bilinmesine karar veren konseydir. Bu anlamda Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi ve AB üyesi devletlerin devlet ve hükümet başkanlarının katılımıyla oluşan Avrupa Konseyi ile karıştırılmamalıdır: BOZKURT, E./ÖZCAN, M./ KÖKTAŞ, A.: *Avrupa Birliği Hukuku*, 6.Baskı, Ankara 2012, s.121- dn.50, 127; ÖZKAN, I.: *Avrupa Birliği Kamu Hukuku*, Ankara 2012, s. 140-144 (Avrupa Birliği).

⁴⁷ BOZKURT/ÖZCAN/ KÖKTAŞ, s.98.

⁴⁸ Avrupa Parlamentosu'nun komisyon üzerindeki kontrol yetkisi hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. BOZKURT/ ÖZCAN/ KÖKTAŞ, s.116-118; Parlamento üyelerinin salt çoğunluğu ile Komisyonun bir hukuki tasarı hazırlamasına karar verilebilir (resolution): ÖZKAN (Avrupa Birliği), s.155.

Yönergenin 5.maddesinde Komisyonun yapacağı teklifte ve Konseyin alacağı kararda geçici korumanın hangi tarihte başlayacağını yer alacağını belirtmektedir (m.5/1-b, m.5/2-b). Yönergenin 4.maddesine göre ise geçici koruma süresi bir yıl olarak öngörülmüştür. Yönergenin 6.maddesinin 1.fıkrasının b bendinde yer alan üye devletlerin veya Komisyonun teklif etmesi halinde Konsey tarafından nitelikli çoğunlukla alınan bir karar ile sona ermesi hali dışında, geçici koruma süresi söz konusu bir yıllık sürenin sonunda altı aylık dönemlerle en fazla bir yıl daha uzatılabilir. Böylelikle Yönerge geçici koruma süresine ilişkin keyfilikten uzak, kesin nitelikli bir düzenleme getirmiştir. Bununla birlikte geçici koruma nedenleri devam ederse, Konsey, Üye devletler ya da Komisyonun teklifi üzerine nitelikli çoğunlukla geçici koruma süresini bir yıla kadar uzatabilecektir⁴⁹. Böylece geçici korumanın en fazla üç yıl süreyle tanınacağı hükme bağlanmıştır⁵⁰. Bu noktada da Yönergenin Konseye tanıdığı uzatma yetkisi geçici koruma nedenlerinin devamı ile sınırlanmıştır. Bir başka deyişle Konseyin söz konusu kararı alabilmesi için geçici koruma nedenlerinin varlığını devam ettiriyor olması aranmıştır⁵¹.

AB Yönergesine göre Geçici koruma kararının içeriği bir tespitten oluşmaktadır ve karara konu olan yabancıların buldukları üye devletlerde geçici koruma ile ilgili olarak birtakım hakları elde etmelerinin önünü açmaktadır. Komisyonun teklifinde değinilmesi zorunlu olan üç

---

⁴⁹ Yönerge tasarısının görüşüldüğü dönemlerde Avrupa Parlamentosu geçici korumanın sağlandığı dönemde askıda kalacak sığınma başvurularını da hesaba katarak, maksimum beş yıl sürecek bir koruma rejiminin olması gerektiğini, geçici korumadan yararlanan kimselerin sığınma başvuruları reddedildiği takdirde geçici korumanın sağladığı avantajlardan yararlanmaya devam etmeleri gerektiği ve geçici korumadan yararlanan kimselerin geçici koruma süresinin sona ermesinden sonra hukuki durumlarının yararlanmayan yabancılara göre daha avantajlı olması gerektiğini ifade etmiştir: PEERS S./ROGERS, N.:EU Immigration and Asylum Law: Text and Commentary, Steve Peers and Nicola Rogers (eds.)Hollanda 2006, s.457.

⁵⁰ PEERS/ROGERS, s. 454.

⁵¹ Bununla birlikte, Cenevre Sözleşmesi de dâhil olmak üzere hiçbir uluslararası belge esnekliği sağlamak adına herhangi bir zaman sınırlamasına yer vermemektedir. Bu anlayışın kitlesel ve ani akınlarda 1951 Sözleşmesi'nden ziyade geçici koruma hükümlerinin uygulanmasına zemin hazırlayacağına ilişkin olarak bkz.TESSENYI, s. 501.

unsur söz konusudur. Buna göre Komisyon'un teklifinde; geçici korumadan yararlanacak belirli "insan grupları"⁵²nin tanımı, geçici korumanın yürürlüğe gireceği tarih ve yerinden edilmiş kişilerin hareketliliğinin ölçüğüne⁵³ ilişkin tahmininin yer alması zorunludur. Bu unsurlar asgari olup yapılan teklifte daha çok unsura yer verilmesi Yönerge ile engellenmemiştir⁵⁴. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 9.maddesinde ise İçişleri Bakanlığı'nın teklifinde yer alması zorunlu bir unsur düzenlenmemiştir.

AB Geçici Koruma Yönergesinin 5.maddesinin 3.fıkrası uyarınca kendilerine işaret edilen yerinden edilmiş kişiler için getirilen Yönerge hükümlerine göre alınacak geçici koruma kararının tüm Üye devletlerde bildirici etkisi olacaktır. Söz konusu madde uyarınca kararda asgari olarak; geçici korumadan yararlanacak belirli insan gruplarının bir tanımını, geçici koruma kararının yürürlüğe gireceği tarihi, Üye devletlerden alınan geçici korumayı karşılayabilme kapasitelerine ilişkin bilgi ve Komisyon, BMMYK ve diğer ilgili uluslararası kuruluşlardan alınan bilgiler yer alacaktır. Geçici Koruma Yönetmeliği'nde Türkiye Cumhuriyeti kamu kurum ve kuruluşları ve asıl olarak valiliklerin ilgili tedbirleri almasını hızlandırmak için benzer bir düzenlemenin yapılması yararlı olurdu.

AB Geçici Koruma Yönergesinin 5.maddesinin 4.fıkrası Konsey tarafından alınacak geçici koruma kararının belli şartlar üzerine kurulacağını

---

⁵² Madde metninde "*the specific groups of persons*" yazmasına karşın burada insan teriminin kullanılmasının nedeni, söz konusu korumadan yararlanacak kimselerin gerçek kişiler olması; ancak hukuken kişilik kavramına hem gerçek hem de tüzel kişilerin girmesidir.

⁵³ Bununla birlikte "çok sayıda yerinden edilmiş kişi" ve "hareketliliğin ölçüğü" kavramlarının belirsiz kavramlar olduğu; ancak bu belirsizliğin Birlik yasamasının bilinçli bir tercihi olduğu, zira Yönergenin yapım sürecinde böyle bir belirlemenin önceden yapılamayacağını Komisyon tarafından ifade edildiği, Yönergede yer alan kuralların objektif yahut subjektif bir miktar belirlenmesinden ziyade geçici korumayı sağlayacak ülkenin kaynakları ve kapasitesine göre belirleneceği hakkında bkz. ARENAS, s. 439.

⁵⁴ Komisyonun teklifinde geçici korumaya neden olan olaydan etkilenen insan gruplarının tanımı, bu kimselerin coğrafi menşeleri hakkında bilgi, Üye devletlerin tek başlarına söz konusu korumayı gerçekleştirilememesi nedeniyle, mevcut yahut gerçekleştirilmesine kesin gözüyle bakılan kitlesel akının büyüklüğü ve geçici koruma kararının hangi tarihte yürürlüğe gireceği ile ilgili bilgiler yer alacaktır. Söz konusu teklifte bahsi geçen bilgilerin yer almasının Konsey'in karar alma noktasındaki takdir yetkisinin sınırlarını hukukun ve Birliğin genel ilkeleri ile birlikte belirlediği, karar alma sürecindeki yetkinin bu şekilde dağılımının geçici korumanın uygulanabilirliğinin ve incelenmesinin en iyi yolu olduğu konusunda bkz. ARENAS, s.447, 448.

belirtmektedir. Fıkraya göre karar; söz konusu durumun değerlendirilmesi ve yerinden edilmiş kişilerin hareketliliğinin ölçüğü, geçici korumanın sağlanmasının uygunluğunun, acil yardım ve buna ilişkin alınacak tedbirler ya da böyle tedbirlerin yetersiz kalması hali dikkate alınarak yapılacak bir değerlendirme ve Üye devletler, Komisyon, BMMYK ve diğer ilgili uluslararası kuruluşlardan alınan bilgileri temel alınarak oluşturulacaktır. Yönergenin bu maddesi ile Konsey kendisine sunulmuş olan tüm bilgileri kullandığını ve geçici koruma sağlanması için gerekli unsurların bir arada olmadığına karar vermesi halinde bunun gerekçelerini açıklamakla yükümlü kılındığı söylenebilir⁵⁵. Gerekçenin bulunmaması sebebiyle Avrupa Birliği Adalet Divanı'na başvuru yapmak mümkün olacaktır. Söz konusu fıkra Yönergenin 3.maddesinin 3.fıkrası⁵⁶ ile birlikte değerlendirildiğinde Konsey'in BMMYK ve diğer ilgili uluslararası kuruluşlardan almış olduğu bu bilgileri dikkate almak zorunda olduğu, bu organların karar alma sürecinden uzak tutulamayacağı, bu yükümlülüğün takdir hakkını sınırladığı ifade edilmiştir⁵⁷. Geçici Koruma Yönetmeliği Bakanlar Kurulu'na alacağı bir geçici koruma kararında yer vermesi gerekli olan herhangi bir unsurdan söz etmemiş; yalnızca hangi hususları belirlemeye yetkili olduğunu hükme bağlamıştır. Dolayısıyla, Bakanlar Kurulu geçici koruma kararını alırken dayanacağı hususları kendi takdirine göre belirleyecektir.

IV. Geçici Korumanın Sona Ermesi Sebepleri ve Yapılacak İşlemler

A. Sebepler

Bakanlar Kurulu'na geçici korumanın sona erdirilmesi için İçişleri Bakanlığı teklifte bulunabilir. Bu teklif Bakanlar Kurulu'nda görüşüldükten sonra Bakanlar Kurulu'nun kararıyla geçici korumanın sona erdirilmesi mümkündür (m.11(1)). AB düzenlemesinde ise sona erme şartları düzenlenmemiştir; zira AB Yönergesinin 4.maddesinde öngörülen sürelerin bitiminde geçici koruma da kendiliğinden sona ereceği için korumanın kaldırılması müessesesine haklı ve yerinde olarak ihtiyaç duyulmamıştır.

⁵⁵ ARENAS, s. 449.

⁵⁶ Yönergenin 3.maddesinin 3.fıkrasına göre "Geçici korumanın tesis edilmesi, uygulanması ve sona ermesi Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve diğer ilgili uluslararası kuruluşlarının koordinasyonu ile yapılacaktır."

⁵⁷ ARENAS, s.448.

Bakanlar Kurulu, geçici korumanın sona erdirilmesi kararında üç hususu ortaya koyacaktır. Buna göre, eğer geçici koruma tamamen durdurulursa, yabancının başka bir statüye geçirilmemesi durumunda, geçici korumadan yararlanan bu yabancılar ülkelerine döneceklerine karar verebilir. Yabancı kimseler geçici koruma statüsü dışında olan statülere geçici korumadan yararlanırken başvuramadıklarından ötürü Bakanlar Kurulu'nun geçici koruma kararını sona erdirmesi ile birlikte geçici korunan yabancılara, eğer koşullarını taşıyorlarsa, bir başka statünün toplu olarak verilmesine veya geçici korumadan yararlanan yabancı kimsenin bireysel olarak yeni statüsünün değerlendirilmesine karar verilebilecektir. Bakanlar Kurulu geçici korumanın sona ermesi ile birlikte taşıdıkları statüleri değişen yabancıların hangi koşullarda Türkiye'de kalacağına bu kararda yer verebilecektir (m.11(2)).

Geçici korunan yabancının ölmesi, üçüncü bir ülkenin korunmasından faydalanması, kendi isteğiyle Türkiye'den ayrılması veya üçüncü bir ülkeye insani nedenler veya yeniden yerleştirme kapsamında kabul edilmesi ya da üçüncü ülkeye çıkış yapması durumunda bireysel olarak yabancıya sağlanmış olan geçici koruma sona erecektir (m.12(1)). Geçici korumadan yararlanan yabancının Yönetmeliğin 8.maddesinin 1.fıkrasında düzenlenen yabancının geçici korumadan yararlanmasına engel hallerden bir veya birkaçını taşıdığı sonradan fark edilirse ilgili yabancıya sağlanan geçici koruma Genel Müdürlük veya valilikler tarafından iptal edilecektir. Yukarıdaki ölüm ve 8.maddenin 1.fıkrası kapsamına giren iptal sebeplerinin dışında kalan sebeplerden ötürü geçici koruması iptal edilen yabancıların bu korumadan tekrar yararlanmak için Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına gelmesi veya Türkiye Cumhuriyeti sınırlarından geçmesi durumunda, daha önce sahip oldukları geçici korumaya doğrudan sahip olmayacaklardır. Bu kimselerin geçici korumadan yararlanıp yararlanmayacağına Genel Müdürlük bireysel olarak karar verecektir. Genel Müdürlük, isterse, bu yetkisini gerekli gördüğü valiliklere kısmen veya tamamen devredebilir (m.13).

B. Geçici Korumanın Sona Ermesinden Sonra Yapılacak İşlemler

1. Yönetmeliğe Göre

Yönetmeliğin 14.maddesine göre öncelikle geçici korumanın sona erdirilmesi kararının arkasından yabancının başka bir statüye geçmesi söz konusu değilse Türkiye Cumhuriyeti sınırlarından çıkması gereklidir. Geçici korumadan yararlanan yabancının Türkiye Cumhuriyeti'nden ayrıl-

ması için verilecek süre Yönetmeliğin 14.maddesinin 1.fıkrasına göre yabancıların vatandaşlığına sahip olduğu ülke ve Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına gelmeden önce takip ettiği yola göre geçtiği ülkeler dikkate alınarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından belirlenir. Bununla birlikte, şayet yabancıların Türkiye Cumhuriyeti'nden çıkış yapmasına karar verilmemişse, geçici koruma uygulamasının sona ermesine ilişkin Yönetmeliğin 11.maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nun, yabancıların dâhil olduğu geçici korumadan yararlanmış gruba toplu statü verilmesi ya da uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş yabancıların her bir bireyinin tek başına değerlendirilmesi için veya bu yabancıların Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında kalabilmesi için gerekli işlemleri yapması gereklidir.

Yönetmelik 14.maddenin 3.fıkrasında, 8.maddenin 1.fıkrasının ç bendi uyarınca geçici korumadan yararlanamayacak olanlara bir istisna getirmiştir. Buna göre ülkesinde silahlı çatışmaya katılmış olan yabancıların bu silahlı faaliyetlerini kesin olarak bitirdiklerinin tespit edilmesi durumunda bu kişilere bireysel uluslararası koruma statüsü⁵⁸ belirlenmesi için işlemlere başlamasına izin verilir.

---

⁵⁸ 6458 sayılı kanun uyarınca uluslararası koruma türleri ve dolayısıyla uluslararası koruma statüleri mülteci, şartlı mülteci, ikincil korumadır. Geçici Koruma Yönetmeliğinin "Tanımlar" başlıklı 3.maddesinin 1.fıkrasının ö bendinde uluslararası koruma ifadesinden anlaşılması gerekenin mülteci, şartlı mülteci ya da ikincil koruma statüsü olduğu belirtilmiştir. YUKK m.61 uyarınca Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeple korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya ya da bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesi dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korkusu nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir. Şartlı mülteci YUKK'tan önce sığınmacı olarak adlandırılmakta ve "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin ikinci maddesinde tanımına yer verilmişti. YUKK ile şartlı mülteci olarak adlandırılan söz konusu statüsünün verilmesinde YUKK mültecilerden farklı olarak söz konusu olayların Avrupa dışında gerçekleşmesini aramıştır. İkincil koruma kavramı YUKK ile birlikte Türk yabancılar hukukuna girmiş olsa da AİHM'nin ikincil koruma statüsünden yararlanan kimselerin geri gönderilme yasağı kapsamında olduğuna ilişkin kararları bulunmaktadır. İkincil koruma statüsü mülteci ya da şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen; ancak menşe ya da ikamet ülkesinde geri gönderildiği takdirde ölüm cezasına mahkûm olacak ya da

2. AB Yönergesine Göre

Geçici korumanın sona ermesinden sonra geri dönüş ve alınacak önlemler AB Yönergesinin 20 ila 23.maddeleri arasında düzenlenmiştir. Yönerge, geçici koruma sona erdiği takdirde, Üye devletlerdeki korumaya ve yabancılara ilişkin genel kuralların, Madde 21, 22 ve 23'e hâle gelmeyecek şekilde uygulanacağını hükme bağlamıştır. Yönergenin 21.maddesi Üye devletlerin geçici korumadan yararlanan yahut geçici koruması sona eren kişilerin gönüllü dönüşleri için gerekli önlemleri alacağını, geçici korumadan yararlananların gönüllü dönüşü düzenleyen hükümlerin bu kişilerin dönüşlerine insanlık onuru açısından kolaylık getirmesini sağlayacağını, bu kişilerin ülkeye dönüş kararlarının gerçeklerden tamamen haberdar olarak alınmasını ve gerekirse bu hususta dönüş yapılacak ülkeye keşif gezileri sağlayabileceklerini hükme bağlamıştır (m.21/1). Yönergenin 21.maddenin 2.fıkrasında ise ülkesine gönüllü geri dönüş yaptıktan sonra Üye devletin geçici korumasından tekrar yararlanmak isteyen kişiler için Üye devletin yerine getirmesi gereken yükümlülükler belirtilmiştir. Buna göre geçici koruma bitmediği müddetçe, Üye devletler geçici korumadan yararlanan kişinin ülkesinde hâkim olan şartlara dayanarak geçici korumayı sağlamış olan Üye devlete yeniden dönmek istemesi halinde geçici korumadan yararlanan ve gönüllü dönüş haklarından yararlanmış kişilerin talepleri diğer geçici koruma talepleri öncelikli olarak değerlendirilecektir. Üye devletler geçici korumanın sona ermesinden gönüllü geri dönüşün tamamlanmasına kadar olan sürede söz konusu devletin geçici koruma süresince mevcut olan yükümlülüklerinin gönüllü geri dönen kişiye karşı da bireysel olarak yerine getirilmesini sağlayabileceklerini belirtmektedir. Yönergenin 22.maddesi uyarınca geçici koruması sona eren ve ülkeye girişi elverişli olmamasından ötürü geri dönüşe zorlanmış kişiler için Üye devletler söz konusu dönüşlerin insanlık onura uygun yürütülmesi için gerekli önlemleri alacaklardır. Geri dönüşe zorlama durumlarında Üye devletler somut olaylarda geri dönüşü imkânsız

---

ölüm cezası infaz edilecek; işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak; uluslararası ya da ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehlikeyle karşı karşıya olması sebebiyle menşe ya da ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatanlıksız kişiye verilir: EKŞİ, s. 153-156.

ya da mantıksız hale getiren her türlü zorlayıcı insani sebebi dikkate alacaklardır (m.22/2)⁵⁹.

Üye devletler geçici korumadan yararlanan ve örneğin tedavilerinin yarıda kalması halinde karşılaşacakları olumsuz etkilerin söz konusu olması gibi, sağlık durumları bakımından seyahat etmelerinin mantıklı olmayacağı anlaşılan kişilerin ikamet şartlarına ilişkin gerekli önlemleri alacaktır. Bu kişiler söz konusu durumları devam ettiği müddetçe geri dönmeye zorlanamayacaklardır. Üye devletler çocuğu olan ve bu çocuğu bir Üye devlette okula devam eden ailelere çocukların mevcut öğrenim sürelerini tamamlamaları için gerekli oturma şartlarını sağlayacaktır (m.23).

V.Geçici Koruma Kapsamında Türkiye Cumhuriyetine Kabul İşlemlerinin Sınırlandırılması veya Durdurulması

Uygulanmakta olan geçici koruma tedbirleri kapsam ve süre açısından sınırsız değildir. Bir başka deyişle, belli şartların oluşması durumunda Bakanlar Kurulu uygulanmakta olan geçici koruma tedbirlerinin süreli veya süresiz durdurulmasına karar verebilir. Buna göre Bakanlar Kurulu milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığını etkileyebilecek şartların varlığı durumunda uygulanmakta olan geçici koruma tedbirlerini süreli veya süresiz olarak durdurulmasına ya da sınır-

---

⁵⁹ BMMYK Cenevre Sözleşmesi temelli bir geçici koruma statüsüne ilişkin görüşünü 1981 tarihli Yürütme Komitesi Kararında ifade etmiştir. Söz konusu karar büyük ölçekteki akın durumlarında ülkelere gelen sığınmacıların herhangi bir ayrımcılık gözetilmeksizin ve Cenevre Sözleşmesinin 33.maddesindeki geri gönderilme yasağı dikkate alarak en azından geçici koruma sağlanması gerektiğini çok da istekli olmayan ifadelerle dile getirmiştir. Bu karar bakımından önemli olan husus temel insan hakları standartlarıyla ilgili bir belirleme yapmış olmasıdır. Söz konusu belirlemeye göre hareket özgürlüğü ancak kamu sağlığı ve kamu güvenliği durumlarında sınırlanabilecektir. Bu kimseler temel medeni haklardan yararlandırılacaklardır. Temel ihtiyaçların sağlanmasına özen gösterilecektir. İnsanlık dışı, onur kırıcı muamele edilmeyecektir. Ayrımcılık yapılmayacaktır. Menşe ülkenin sınırlarından güvenli deredece uzakta bir bölgede bu kimselerin konaklaması sağlanacaktır. Aile birleşimine ve kayıp akrabaların bulunması için gerekli imkânlar sağlanacaktır. Refakatsiz küçükler de dâhil küçüklerin koruması için özel bir önem gösterilecektir. Menşe ya da ikamet ülkesinde kalan akrabalar ve tanıdıklar ile görüşme imkânı tanınacaktır. Korumayı sağlayan devlet kalıcı bir çözüm sağlaması için her türlü kolaylaştırıcı eylemi gerçekleştirecektir. Gönüllü geri dönüş bu kimseler için kolaylaştırılacaktır. No. 22 (XXXII) – 1981 Uluslararası Koruma Konulu Genel Kurul Kararı <[www.unhcr.org.tr/ uploads/root/excom.doc](http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/excom.doc)>, 10.12.2014.

landırılmasına karar verebilir (m.15(1)). Bakanlar Kurulu aldığı bu kararda hali hazırda geçici korumadan yararlanan yabancılara bu karar sonrasında uygulanacak işlemleri ve kararın yürürlüğe gireceği tarihten sonra Türkiye Cumhuriyeti'ne ister bireysel olarak ister kitlesel olarak geçici koruma talebiyle gelecek yabancılara uygulanacak tedbirleri de belirlemek zorundadır (m.15(2)). İhtiyaç görüldüğü durumlarda Dışişleri Bakanlığı kitlesel akınlara yönelik Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında veya ötesinde ihtiyaç duyulan tedbirlerle ilgili olarak İçişleri Bakanlığının ve diğer ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşlerini de alarak uluslararası kuruluşlar aracılığıyla destek çağrısı yapabilir⁶⁰ (m.15(3)). Geçici koruma uygulamasının sona erdirilmesi hususunda AB düzenlemesi ile karşılaştırılarak yapılan eleştiriler bu hususta da geçerli olacaktır⁶¹.

Bir önceki paragrafta açıklanan kabul işleminin sınırlandırılması veya durdurulması neticesinde yabancıya uygulanacak işlem konusunda Yönetmelikte bir açıklık bulunmamaktadır. Kanaatimizce, geçici koruma kararının durdurulması halinde, bu kişiler YUKK uyarınca Türkiye Cumhuriyeti'ne giriş yapabilmesi ve YUKK'da yer alan şartları yerine getirecek Türkiye Cumhuriyeti'nde ikamet edebilmelidir. YUKK'a aykırı bir şekilde Türkiye Cumhuriyeti'ne giriş yapmaları veya ikamet etmeleri halinde haklarında YUKK m.54 çerçevesinde sınır dışı etme işlemi yapılmalıdır; zira bu kişi uluslararası koruma statülerinin herhangi birinden yararlanmadığı gibi, herhangi bir başka işlemin bu süreçte kendisine uygulanması da mümkün görünmemektedir.

Geçici koruma tedbirlerinin uygulanmasının sekteye uğramaması için yabancıya verilmiş olan geçici korumanın varlığı sürecince bu yabancıların yapmış olduğu uluslararası bireysel koruma başvuruları işleme konulmayacaktır (m.16).

---

⁶⁰ Her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Göç Politikaları Kurulu veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarından böyle bir çağrı henüz yapılmamış olsa da; Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin komşu ülkelere söz konusu kişiler için daha fazla yerleşim yeri sağlamalarına yönelik bir çağrı yapmıştır: EUROPEAN COUNCIL ON REFUGEES AND EXILES: "140, 000 Refugees Flee to Turkey NGOs Call for Borders To Remain Open and for More Resettlement of Refugees", <<http://www.ecre.org/component/content/article/70-weekly-bulletin-articles/837-140000-refugees-flee-to-turkey-in-3-days-turkish-ngos-call-for-borders-to-remain-open-and-for-more-resettlement-of-refugees.html>>,01.12. 2014.

⁶¹ Bkz. Bölüm IV.

VI.Geçici Koruma Kapsamında Yapılacak Hizmetler

A. İlk İşlemler

İçişleri Bakanlığı Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına karadan ya da denizden⁶² acil olarak geçici korumadan yararlanmak için gelen yabancıların Türkiye Cumhuriyeti'nde kabul edilecekleri ve Türkiye Cumhuriyeti sınırlarından çıkış yapacakları sınır kapılarını ve sınır geçiş yerlerini gerekli gördüğü kamu kurum ve kuruluşların görüşlerini de alarak belirleyecektir. İçişleri Bakanlığı'nın takdirine göre aciliyet gösteren durumlarda ilgili kurumların görüşünü almadan doğrudan karar verebilecek; fakat bu kararlar sonrasında ilgili kurumlara bildirilecektir (m.17(1)).

Valiliklerin Türkiye Cumhuriyeti sınır kapılarına ya da sınır geçiş yerlerine geçici korumadan yararlanmak amacıyla belgesiz veya geçersiz belge ile gelen yabancıların girişlerine izin verme yetkisi bulunmaktadır. Bu şekilde Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına gelen yabancıların taşıtlarında, yanlarında getirdikleri eşyalarında veyahut yabancıların üzerinde Kara Kuvvetleri Komutanlığı Hudut Birlikleri sınırda, jandarma ve polis ve asker sınır kapılarında, deniz yetki sahalarında ise Sahil Güvenlik Komutanlığınca güvenlik kontrolü yapılacaktır(m.17(2, 3)). Bu şekilde Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisine giriş yapan yabancılar mümkünse aile üyelerini de kapsayacak şekilde kimlik bilgileri, ülkeye giriş tarihi ve yeri ile ihtiyaç duyulan diğer bilgileri de içeren tutanakla birlikte yabancıyla temas eden birim tarafından en kısa zamanda en yakın sevk merkezine ulaştırılması için yetkili kılınmış kolluğa teslim edilecektir (m.17(4)).

Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına kendilerine ait taşıtlarıyla giriş yapmak isteyen yabancılar Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca belirlenecek olan yöntem ve şartlara uygun olarak giriş yapacaklardır (m.17(5)). Yönetmeliğin 17.maddesinin 6.fıkrasında ilgili birimlere kaçakçılığa karşı çok da açık olmayan bir yükümlülük verilmiştir. Buna göre Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına gelen yabancıların yanlarında getirdikleri eşyaların kaçakçılık için kullanılmasını engellemek açısından yabancıyla temas eden birimlerin gerekli gördüğü tedbirleri alacağı ve alınan tedbirlerin en yakın gümrük idaresine bildirileceği düzenlenmiştir. Ancak Yönetmelikte gerekli tedbirlerin neler olacağına dair bir açıklama yapılmamıştır. Geçici koruma kapsamına girebilecek durumda olup da herhangi bir resmi kurum

---

⁶² Bu yolla giriş yapan yabancıların da geri gönderilemeyeceğine ilişkin olarak bkz. TREVISANUT, S.: "The Principle of Non-Refoulement at Sea and the Effectiveness of Asylum Protection", A. Von Bogdandy and R. Wolfrum (eds.), Max Planck Yearbook of United Nations Law, Volume 12, 2008, s. 205-246.

ve kuruluş tarafından kayda alınmadan ya da Türkiye Cumhuriyeti kolluk birimlerine başvurmadan veya yakalanmadan Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde bulunan yabancılar valiliklere doğrudan başvurmaları halinde en yakın sevk merkezine yönlendirileceklerdir. Bununla birlikte geçici koruma kapsamından yararlanabilecek yabancılar Türkiye Cumhuriyeti kolluk kuvvetlerine veya yetkili makamlara başvuru yapmadan bunlar tarafından Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde tespit edilmeleri durumunda kolluk gözetiminde en yakın sevk merkezine götürüleceklerdir (m.17(7)).

Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına geçici korumadan yararlanmak için gelen ya da sınırları bir şekilde geçmiş ve hali hazırda Türkiye Cumhuriyeti sınırları dâhilinde bulunan, ülke sınırlarına gelmeden önce sivil olan silahlı yabancılar ile daha önce vatandaşı olduğu ülkenin silahlı kuvvetlerinde hizmet etmiş; fakat daha sonra bu hizmetini ülkesinden izin almadan tek taraflı sona erdirmiş olan yabancılar, Yönetmeliğin 8.maddesinin 1.fıkrasında sayılan geçici koruma kapsamına alınmayacak yabancılar kategorisinde değilse, Türkiye Cumhuriyeti'ne kara sınırlarından giriş yapmaları halinde Kara Kuvvetleri Komutanlığı Hudut Birlikleri, deniz yoluyla giriş yapmaları halinde Sahil Güvenlik Komutanlığı bu yabancıları varsa silahlarından arındırdıktan sonra sevk ve yerleştirme işlemlerinin başlaması için en kısa sürede kolluk kuvvetlerine teslim edecektir. Şayet yabancı sınır kapılarında ve ülke sınırları içinde tespit edilirse bu tespiti yapan kolluk kuvveti az önce sayılan işlemleri yapacaktır (m.(18)(1)). Silahlı olarak Türkiye Cumhuriyeti'ne gelen yabancıların yanlarında buldukları silahlardan arındırılması tehlikeli olduğundan ötürü, bu işlem sivillerden uzak ve güvenli yerlerde yapılacaktır. Silahlı yabancılar, silahsız yabancıardan ayrılarak kimlik bilgileri, ülkeye giriş tarihi ve yerleri ile gerekli görülecek diğer bilgileri de içeren belgelerle birlikte silahlı yabancılar için özel olarak belirlenmiş olan yerlere yerleştirilmesi için kolluk kuvveti tarafından en kısa sürede sevk edileceklerdir (m.18(2)). Silahlarından arındırılmış olan yabancılar, varsa, aile üyeleri ile birlikte aynı yerde barındırılabilirler. Bu durumda olan aileler herhangi bir engel bulunmaması halinde söz konusu geçici korumadan faydalananların bulunduğu ayrı bir geçici koruma merkezinde yahut Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nce belirlenecek olan bir ilde ya da valilik tarafından barınmalarının uygun olduğu tespit edilen yerlerde ikamet edeceklerdir (m.18(3)).

Sevk merkezlerine gönderilen yabancılar kayıt altına alınacaklardır. Sevk merkezlerine geçici korumadan yararlanmak için gönderilmiş olan yabancıların kimlik tespiti ve kayıt işlemleri Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

tarafından yapılacaktır⁶³. Sevk merkezlerinde kayıtları yapılan yabancılar kimlik bilgilerini doğru olarak beyan etmekle yükümlüdürler. Mümkünse kaydı yapan makamlara kimlik bilgilerini doğrulayan belgeleri de teslim etmekle yükümlüdür. Bu konuda yabancılardan işbirliği yapmaları beklenmektedir (m.19(3)). Yabancıların teslim etmiş olduğu belgeler ve beyan etmiş olduğu bilgilerden önemli bulunanlar yabancıya ayrılmış dosyada bulunması için kopyaları alınarak asılları yabancıya geri verilecektir. Bu işlem yabancıların kişisel sır çevresi ve mahremiyetine uygun olarak yapılacaktır (m.19(4)). Aydınlatma yükümlülüğü gereğince geçici korumadan yararlanmak isteyen yabancıların tamamlaması gereken prosedür, işleyecek olan süreç, yabancıların sahip olduğu hak ve yükümlülükleri, bunlar dışında kalan ve yabancıların bilmesinin yararlı olacağı bilgiler yabancıların anlayacağı dilde yabancıya açıklanacaktır. Gerekli görüldüğü hallerde söz konusu bilgilendirmeler için doküman ve broşür hazırlanacaktır (m.19(5)).

Türkiye Cumhuriyeti'nde daha önce açıklanan nedenlerle gelen yabancılardan acil sağlık hizmetine ihtiyacı olduğu belirlenenler gelen yabancılara sağlanan sağlık hizmetinden öncelikli olarak yararlanacaklardır (m. 20(1)). Yabancıların kamu sağlığını tehdit eden bir hastalığı olduğu tespit edilirse, Sağlık Bakanlığı'nca belirlenecek olan yöntem ve şartlarda sağlık kontrolünden geçirilecek ve gerekli görülmesi halinde tehdidi engelleyecek tedbirler Sağlık Bakanlığı tarafından alınacaktır (m.20(2)).

Yönetmeliğin kayıtlara ilişkin 21.maddesi uyarınca, geçici koruma kapsamındaki yabancıların kayıtlarını Göç İdaresi Genel Müdürlüğü personeli yapacaktır⁶⁴. Söz konusu maddenin ilk fıkrasına göre söz konusu personelin kayıt için yapılması gereken işlemler ve gereklilikler konu-

---

⁶³ Kimlik tespiti ve kayıt işlemleri için ihtiyaç duyulması halinde idari mevzuata uygun olarak bu işlemlerin yapılması için geçici süreyle valilikler tarafından personel görevlendirilebilecektir (m.19(1)). Sevk merkezlerinin gelen yabancı sayısı nedeniyle ihtiyaca cevap verememesi durumlarında geçici korumadan yararlanacak yabancıların bu işlemleri valilikler tarafından tespit edilen başka bir yerde de yürütülebilecektir (m.19(2)).

⁶⁴ Söz konusu personel Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından şekli ve içeriği belirlenecek kayıt formunu dolduracak, kimliğine ilişkin belge sunamayan yabancıların, aksi ispat edilinceye kadar beyanını esas alacak, kimlik tespitinde yardımcı olacak fotoğraf, parmak izi yahut diğer biyometrik verileri alacak, merkez veri tabanına kaydedecek ve mevcut biyometrik verilerle eşleştirecek, kayıt altına alınan yabancıların bilgilerini gecikmeksizin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne iletacaktır (m.21(b-d)). Yabancıdan edinilen bilgiler dosyalanıp elektronik ortamda saklanacaktır.

sunda eğitim almış ve almış oldukları eğitim sonucunda söz konusu işlemlerin kesintiye uğramadan tamamlanmasını sağlayacak şekilde yeterli donanım ve altyapıya sahip olmaları gerekecektir. Maddenin ikinci fıkrasında ise personelin kayıt işlemlerini yerine getirirken izleyeceği prosedür belirlenmiştir. Kayıt personeli kayıt işlemlerini gizliliği gözetilecek bir biçimde gerçekleştirecek, gizliliğin ihlal edilmemesi için gerekli tüm tedbirleri alacaktır (m.21(a)). Geçici korumadan yararlananlar Türkiye’de çocuk sahibi olmuşlarsa doğan çocuklar mümkün olan en kısa sürede kayıt altına alınacaklardır. Yabancıların kayıt bilgileri, medeni hallerinde herhangi bir değişiklik yahut gönüllü geri dönüş gibi durumlarda güncellenecektir. Geçici koruma kapsamından yararlanmaları mümkün olmayan yabancıların sisteme kaydedilmesi Genel Müdürlüğün takdirine bağlıdır (m.21(3-5)). Kayıt işlemleri sonrasında yabancıya geçici korumadan yararlandığına dair kimlik belgesi düzenlenecektir. Geçici korumanın sona ermesi halinde geçici koruma kimlik belgesi de geçerliliğini sona erdirecektir (m.22).

Kayı yapılan geçici koruma kapsamındaki yabancı Geçici barınma merkezlerinin kapasite bilgisi Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından tespit edilen miktar da dikkate alınarak, sevk merkezinden doğrudan doğruya Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne uygun bulunan geçici barınma merkezine mümkün olan en uygun sürede yönlendirilecektir. Yabancıların sevk merkezinden geçici barınma merkezine gönderilmek yerine tespit edilen illere yerleştirilmesi halinde yerleştirilen illerin valiliklerinin bilgisi dâhilinde yine Genel Müdürlükçe buralardan uygun görülecek geçici barınma merkezlerine gönderilecektir. Valiliğin takdirine göre yabancılar sevk işlemi sırasında kolluk refakati de sağlanabilecektir (m.23(1)). Yabancıların yerleştirileceği geçici barınma merkezi tespit edilirken dikkate alınacak hususlar yabancıların talebi, ailevi durumu ve özel ihtiyaç sahibi olup olmadığı gibi hususlardır. Bu hususların varlığı dikkate alınarak yabancı Genel Müdürlük tarafından geçici bir barınma merkezine gönderilecektir. Genel Müdürlük veya valilik tarafından önceden belirlenmiş olan özel ihtiyaç sahibi yabancılar geçici barınma merkezlerine yerleştirmekte öncelik tanınacaktır. Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına refakatsiz olarak gelen yabancı çocuklar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın gözetiminde uygun koşullar altında ve onlar için yapılmış ayrı bir bölümde barındırılacaklardır. Bu çocuklar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kontrol ve sorumluluğunda AFAD’ın yardımıyla barındırılacaklardır (m.23(4)).

Geçici korumadan yararlanan yabancılara Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından tespit edilmiş illerde kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından herhangi bir sakınca bulunmadığı durumlarda barınma izni verilecektir (m.24(1)). Geçici barınma merkezlerine yerleştirelemeyen geçici koruma altındaki yabancıların barınma ihtiyaçları mevcut olan imkânlarla sınırlı olarak valilikler tarafından belirlenecek yerlere de yerleştirilerek giderilebilecektir (m.24(2)).

B. Geçici Korunanlara Sağlanan Hizmetler ve Bu Kişilere Geçici Koruma Kararının Getirdiği Yükümlülükler

Geçici koruma kapsamına alınan yabancılara; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetler sağlanabilir. Geçici korumadan yararlanan kimselere sağlanan bu hizmetler Yönetmeliğin altıncı maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Yönetmelikte, geçici koruma altına alınan yabancılar için haberleşme hizmetleri de sağlanmaktadır. Yabancılar, geçici koruma kimlik belgesiyle elektronik haberleşme hizmeti dâhil diğer hizmetler için abonelik sözleşmesi yapabilirler (m.(26)).

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde geçici korumadan yararlanarak bulunan yabancıların uyması gereken yükümlülükler Yönetmeliğin diğer maddelerinin yanı sıra özel olarak 33 ve 34.maddelerinde ayrıca düzenlenmiştir. Buna göre Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamındaki yabancılar için altı ana yükümlülük düzenlenmiştir. Bunlar Genel Müdürlük tarafından belirlenen ilde, geçici barınma merkezinde veya belirli bir yerde ikamet etme; çalışma durumlarına ait güncel bilgileri otuz gün içerisinde bildirmek, gelir ve taşınmazları otuz gün içerisinde bildirmek, adres, medeni hal ve ailedeki doğum ve ölüm gibi değişikliklerini yirmi iş günü içerisinde bildirmek, kendilerine sağlanan hizmet, yardım ve diğer imkânlardan haksız olarak yararlandığının tespit edilmesi halinde bunların bedellerini geri vermek, son olarak valilikler tarafından belirlenen şekil ve sürelerde bu bildirimde bulunmakla yükümlüdürler (m.33(2)). Bu yükümlülüklerini yerine getirmeyen yabancılar hakkında adli ve idari işlemler genel hükümlere göre yerine getirilecektir. AB Yönergesinde Geçici Koruma Yönetmeliğindeki maddelerin karşılığı yoktur. Çok zor koşullarda kendi ülkesini terk ederek başka bir ülkede yaşamak zorunda kalan insanlar için böyle yükümlülüklerin bu şekilde düzenlenmesinin uygulamada zorluklara sebep olacağını düşünmekteyiz.

Bunlar dışında Yönetmeliği 33.maddesinin 2.fıkrasının e bendinde diğer kişisel verilerin yetkili makamlara verilmesi ve g bendinde Genel

Müdürlük ve valilik tarafından yerine getirilmesi istenilen diğer hususlara uymak olarak iki yükümlülük düzenlenmiş olsa da bunların içeriği açık olmamakla birlikte nasıl uygulanacağı da belirsizdir. Yönetmeliğin 34.maddesinde yabancıların bu Yönetmelikte yer alan iş veya işlemler dolayısıyla yapılan davete uymadıklarında veya uymayacaklarına dair şüphe oluşması halinde davet edilmeksizin kolluk görevlileri tarafından ilgili birimlere götürülmeleri düzenlenmiştir.

Yönetmeliğin 33.maddesinin 1.fıkrasında bu yükümlülüklerin aksine hareket eden yabancılara karşı uygulanacak idari işlem ve yaptırımların genel hükümlere tabi olduğu düzenlenmiştir. Ayrıca yükümlülüklerini kısmen veya tamamen ya da kendilerine verilen sürede yerine getirmeyen yabancılar ilgili birimler tarafından bunları yerine getirmeleri konusunda uyarılacaklardır. Bu yükümlülüklere uymamakta ısrar eden yabancılara eğitim, sağlık hizmetleri hariç kendilerine tanınan diğer haklardan tamamen veya kısmen faydalanmaları yasaklanabileceği 33.maddenin 2.fıkrasında düzenlenmiştir. Aynı şekilde bu yabancılardan geçici barınma merkezi dışında bulunanların geçici barınma merkezi dışında kalmaları süreli veya süresiz olarak sınırlandırılabilir.

VII. Yabancı'nın Ülkesine Gönüllü Olarak Geri Dönmesi veya Üçüncü Ülkeye Gitmesi için Türkiye Cumhuriyeti Sınırlarından Çıkması⁶⁵

Yabancı'nın kendi serbest iradesiyle kendi ülkesine dönüş yapmak istemesi halinde Yönetmeliğin 42.maddesinin 1.fıkrasında yabancıya mümkün olan desteğin ve kolaylığın sağlanması gerektiği hükme bağlanmıştır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü geri dönen yabancı ile ilgili olarak yapılacak işlemlere dair usul ve esaslar ile Türkiye Cumhuriyeti'nin yabancıya sağlayacağı yardımları belirleyecektir. Daha sonra valilikler tarafından söz konusu yardımlar ve gerekli işlemler yapılacaktır. Genel Müdürlük, istediği takdirde, yapılacak işlemlere dair usul ve esaslar ile yabancıya sağlanacak yardımları planlarken Türkiye Cumhuriyeti kamu ku-

---

⁶⁵ Yönetmeliğin dokuzuncu bölümünde "Gönüllü Geri Dönüş ve Üçüncü Ülkeye Çıkış" başlığı yer almakla birlikte; burada bahsedilen yabancı'nın ülkesine geri dönmesi veya üçüncü bir ülkeye gitmesi olduğu için başlığı bu şekilde değiştirme ihtiyacı doğmuştur. Ayrıca, yabancı üçüncü ülkeden çıkış yapmamakta; aksine üçüncü bir ülkeye giriş yapmaktadır. Bahsedilen nedenlerle Yönetmeliğin dokuzuncu bölümünde yer alan "Güvenli Geri Dönüş ve Üçüncü Ülkeye Çıkış" başlığını çalışmamızda bu şekilde incelenmiştir.

rum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra ilgili ülke makamları ve uluslararası kuruluşlarla birlikte program ve projeler üretebilir. Hatta yabancının geri dönüş işlemlerinin uygulanması için uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yoluna gidebilir (m.42(2, 3)). Yabancının kendi ülkesine değil de üçüncü bir ülkeye gitmek istemesi durumunda Genel Müdürlüğün izni gerekmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü yabancının üçüncü ülkeye yerleştirilmesi ile ilgili olarak ilgili ülkeler, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla yine işbirliği yoluna gidebilir. Her iki halde yabancının geçerli bir seyahat belgesi olmaması ya da seyahat belgesini temin edememesi durumunda yabancının seyahat belgesi almak için talepte bulunması halinde 15 Temmuz 1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu hükümleri uygulanacaktır (m.43). Pasaport Kanunu'nun 18.maddesine göre bu kişilere "yabancılara mahsus damgalı pasaport"⁶⁶verilebilecektir. Söz konusu belge vatandaşlığın kazanılması bakımından herhangi bir talep hakkı yaratmayacağı gibi, sahibine buna ilişkin olarak herhangi başka bir hak da sağlamayacaktır(Pasaport Kanunu m.18/1). Yönetmelik öncesi hukuki boşluğu doldurmak için yabancının ve konumuz bakımından geçici koruma sağlanacak kişilerin Türkiye Cumhuriyeti sınırlarından geçişlerinin düzenlenmesi için Bakanlar Kurulu "vize, vize muafiyeti veya ikamet izin süresinin bitiminden itibaren en az altmış gün süreli pasaport veya pasaport yerine geçen belgesi olmayanların" ülkeye girişlerine 31.12.2014 tarihine kadar izin verilebileceğine dair bir karar almıştır⁶⁷. Yönetmeliğin 45.maddesine göre geçici koruma kararı kapsamında olan kişilerden Tür-

---

⁶⁶ Devletin, kural olarak, yalnızca vatandaşlara pasaport verme yükümlülüğü bulunmaktadır; ancak bazı istisnai hallerde yabancılara da pasaport düzenleyebilir. Yabancılara mahsus damgalı pasaport söz konusu istisnai durumlardan biridir. Buna göre vatansız ya da vatandaşlık durumunun belirsiz olmasından (muntazam olmamasından) dolayı yerleşme ve seyahatleri bakımından fiilen vatansızlar gibi muameleye tabi tutulan yabancılara İçişleri Bakanlığı, zorunlu görüldüğü takdirde, yabancılara mahsus damgası taşıyan ve Türk vatandaşlığının kazanılmasına dair herhangi bir ayrıcalık vermeyen pasaport verir. Yabancılara mahsus damgalı pasaport hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. ÇİÇEKLİ (Yabancılar), s. 79-81.

⁶⁷ Resmi Gazete 27/04/2014-6281. Bakanlar Kurulu söz konusu kararı YUKK m.18'e dayanarak almıştır. YUKK m.18 bakımından getirilen eleştiriler için bkz. TEKSOY, B.: "6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa Göre Yabancıların Vize Alma Zorunluluğu", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:62 (3) 2013, s. 861-863.

kiye'den çıkış yapanlar veya yapacak olanlar hakkında giriş yasağına ilişkin hususlar, genel hükümlere tabidir⁶⁸. Bir başka deyişle, bu kişiler hakkında YUKK'un "Türkiye'ye girişine izin verilmeyecek yabancılar" a ilişkin 7.maddesi⁶⁹ ve "Türkiye'ye giriş yasağı" na ilişkin 9.maddesi uygulanacaktır⁷⁰.

Sonuç

Çalışmamızda Türkiye Cumhuriyeti'nin de içinde bulunduğu Orta Doğu coğrafyasında ortaya çıkan siyasi değişiklikler sonucu meydana gelen insanlık krizi nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan yabancıların kitleler halinde Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına gelmeleri halinde ortaya çıkan hukuki sorunlara 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91.maddesinin 2. fıkrası uyarınca 13.10.2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği ile getirilen çözümlerle değinmeye çalıştık. Avrupa Birliği Geçici Koruma Yönergesi esas alınarak hazırlandığı anlaşılan bu Yönetmeliğin özellikle geçici korumadan yararlanacak kişilerin önceden tespit edilmesi, geçici korumanın süresiyle ilgili hükümler içermemesi ve geçici koruma kararının alınması sürecinde idareye geniş takdir vermesi hususunda ayrıldığını belirtmiştik. Kanun koyucunun idareye geniş takdir yetkisi vermesi geçici korumanın hukuki yönünün yanında siyasi yönünün de bulunması nedeniyle haklı görülebilirse de bu takdir yetkisinin insan haklarına, uluslararası hukuka aykırı bir biçimde kullanılmaması, bir başka deyişle yetki kullanılırken keyfilikten kaçınılması gerektiğini düşünmekteyiz. Geçici korumanın devam ettiği dönemde yabancıların yararlanacağı hak ve yükümlülükleri ayrıntılı olarak düzenleyen Yönetmeliğin özellikle yabancıların yerleşme ve seyahat özgürlüğünü önemli ölçüde kısıtlayan hükümleri de beraberinde getirdiği görülmektedir. Sonuç olarak bazı eksikliklerin bulunduğu tespit edilmekle beraber, geçici koruma müessesesine hukuki bir temel sağlamak bakımından Yönetmeliğin önemli bir adım olduğu düşüncesindeyiz. Yönetmeliğin uygulamadan ortaya çıkan ihtiyaçları giderme hususunda ne kadar etkili olacağını zaman gösterecektir.

⁶⁸ Avrupa Birliği Geçici Koruma Yönergesindeki düzenleme için bkz. Bölüm IV/B.

⁶⁹ Doktrinde bir görüş 7.madde hükmünün tahdidi olarak düzenlendiğini savunmaktadır. Bu görüşe göre söz konusu madde hükmü Anayasa m.16 ile birlikte yorumlandığında vize almış olan bir yabancıların 7.maddede sayılan sebeplerden başka sebeplerle ülkeye giriş yapmamasına karar verilemeyecektir. TEKSOY, s. 859.

⁷⁰ Yabancıların Türkiye'ye giriş haklarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. ÇELİKEL, A./ ÖZTEKİN GELGEL, G.: Yabancılar Hukuku, İstanbul 2014, s. 74-86.

KAYNAKÇA

- ARENAS, N.: "The Concept of 'Mass Influx of Displaced Persons' in the European Directive Establishing the Temporary Protection System", *European Journal of Migration and Law*, Vol.7 (2005), s. 435-450.
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER MÜLTECİLER YÜKSEK KOMİSERLİĞİ: "Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler", <http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/faq_-_turkish.pdf>, 7.11.2014.
- BOZKURT, E./ÖZCAN, M./ KÖKTAŞ, A.: *Avrupa Birliği Hukuku*, 6.Baskı, Ankara 2012.
- CASTILLO, M. A. / HATHAWAY, J. C.: "Temporary Protection", *Reconceiving International Refugee Law*, edited by James C. Hathaway, The Hague 1997, s. 1-21.
- ÇELİKEL, A./ÖZTEKİN GELGEL, G.:*Yabancılar Hukuku*, İstanbul 2014.
- ÇİÇEKLİ, B.: *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, Ankara 2014 (Mülteci).
- DARDAĞAN KİBAR, E.: "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısında ve Başlıca Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Yabancıların Sınır Dışı Edilmelerine İlişkin Kurallar: Bir Karşılaştırma Denemesi", *Ankara Avrupa Çalışmalar Dergisi*, Cilt 11, No:2 (2012), s.51-74.
- DİZMAN, A. O.: "Geçici Koruma Politikası ve Türkiye'ye Sığınan Suriyeliler", *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, Ağustos 2012, <www.tepav.org.tr>, 23.10.2014.
- EDWARDS, A.: "Temporary Protection, Derogation And The 1951 Refugee Convention", *Melbourne Journal of International Law*, 2012, v. 13, s. 1-41, <<http://www.law.unimelb.edu.au/files/dmfile/01Edwards1.pdf>>, 12.12.2014.
- EKŞİ, N.: *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*, İstanbul 2014.
- EUROPEAN COUNCIL ON REFUGEES AND EXILES: "Temporary Protection", <<http://www.ecre.org/component/content/article/41-protection-in-europe/81-temporary-protection.html>>, 01.12. 2014.
- EUROPEAN COUNCIL ON REFUGEES AND EXILES: "140, 000 Refugees Flee to Turkey NGOs Call for Borders To Remain Open And for More Resettlement of Refugees", <<http://www.ecre.org/component/content/article/70-weekly-bulletin-articles/837-140000-refugees-flee-to-turkey-in-3-days-turkish-ngos-call-for-borders-to-remain-open-and-for-more-resettlement-of-refugees.html>>, 01.12.2014.
- GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ: "Avrupa Birliğinde Geçici Koruma", <http://www.goc.gov.tr/icerik3/avrupa-birliğinde-gecici-koruma_409_558_1096>, 05.12.2014.

- ORCHARD, C. / CHATTY, D.: "High Time For Europe To Offer Temporary Protection To Refugees From Syria?", 2 October 2014, <<https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/cynthia-orchard-dawn-chatty/high-time-for-europe-to-offer-temporary-protection-to>>, 18.01.2015.
- ÖZCAN, M.: Avrupa Birliği Sığınma Hukuku Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı, Ankara 2005.
- ÖZKAN, I.: Avrupa Birliği Kamu Hukuku, Ankara 2012 (Avrupa Birliği).
- ÖZKAN, I.: Göç, İltica ve Sığınma Hukuku, Ankara 2013 (Göç).
- PEERS S./ROGERS, N.: EU Immigration and Asylum Law: Text and Commentary, Steve Peers and Nicola Rogers (eds.) Hollanda 2006.
- TANERİ, G.: Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilmeme (Non-Refoulement) İlkesi, Konya 2012 (Doktora Tezi).
- TEKSOY, B.: "6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa Göre Yabancıların Vize Alma Zorunluluğu", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:62 (3) 2013, s. 855-906.
- TESSENYI, G.: "Massive Refugee Flows and Europe's Temporary Protection", EU Immigration and Asylum Law: Text and Commentary, Steve Peers and Nicola Rogers (eds.), Hollanda 2006, s.497-512.
- TREVISANUT, S.: "The Principle of Non-Refoulement at Sea and the Effectiveness of Asylum Protection", A.von Bogdandy and R. Wolfrum (eds.), Max Planck Yearbook of United Nations Law, Volume 12, 2008, s. 205-246.
- UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES: "Mechanisms of International Cooperation To Share Responsibilities and Burdens In Mass Influx Situations", Global Consultations on International Protection, EC/GC/01/7, 19 February 2001, <<http://www.unhcr.org/3ae68f3cc.html>>, 11.12.2014.
- UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES: "Protection Of Refugees In Mass Influx Situations: Overall Protection Framework", Global Consultations on International Protection, EC/GC/01/4, 19 February 2001, <<http://www.unhcr.org/3ae68f3c24.html>>, 11.12.2014.
- UZUN, E.: "Geri Göndermeme İlkesinin (Non-Refoulement) Uluslararası Hukuktaki Konumu Üzerine Bir Değerlendirme", Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt 8, Sayı 30 (2012), s. 25-58.
- VIBEKE EGGLI, A.: Mass Refugee Influx and The Limits of Public International Law, The Hague 2002.
- YONGALIK, A.: "İstisnalar Dar Yorumlanır Kuralı ve Değerlendirmesi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 60 (1) 2011, s. 1-15.

Diğer Kaynaklar:

EXCOM No. 22 (XXXII) –1981 Uluslararası Koruma Konulu Genel Kurul Kararı
<www.unhcr.org.tr/uploads/root/excom.doc>, 10.12.2014.

EXCOM No. 74 (XLV) –1994 Uluslararası Koruma Konulu Genel Kurul Kararı
<www.unhcr.org.tr/uploads/root/excom.doc>, 12.12.2014.